

JĘZYK POLSKI

Czy wolno nam mówić *we wodzie ze sokiem*?

Uważam, że mówić tak wolno i właśnie celem tego artykułu jest choć częściowa obrona form *we wodzie, ze sokiem* itp., które np. Słoński w Słowniku polskich błędów językowych piętnuje wykrzyknikiem¹⁾. Także Szober w swym Słowniku ortoeicznym pisze (str. 600): «Używanie postaci: *ze* zamiast *z* przed wyrazami zaczynającymi się od spółgłoski *z, ż, ź*, zwłaszcza gdy występują one przed samogłoską, jest zwyczajem sztucznym i należy go unikać, a więc: *z Zamościa* (nie: *ze Zamościa*), *z Żywca* (nie: *ze Żywca*), *z ziemi* (nie: *ze ziemi*), *z zapachem* (nie: *ze zapachem*)».

Już 30 lat temu na łamach Poradnika Językowego (roczniki 17, r. 1920 i 19, r. 1922) prowadzono dyskusję w sprawie form *w(e)* i *z(e)*, a udział w niej brali R. Zawiliński, J. Rzewnicki i A. B. P. Boje toczyły się w atmosferze dość nerwowej, a na powód tego wskazuje takie nieco tajemniczo brzmiące zdanie redaktora z «Roztrząsań» w tymże Poradniku (XI 106): «Wpływy, nie mające nic wspólnego z językiem i gramatyką²⁾ działy, że wielu ludzi waha się w pisaniu *we*, chociaż każdy tak wymawia». Cóż to? Jakież pozajęzykowe wpływy mogły tu wkraczać?

W dalszym toku dyskusji sprawa się wyjaśnia: oczywiście chodzi o antagonizm galicyjsko-królewiacki. Zacytuję tu słowa A. B. P. (Por. J. 1922 str. 58—9), bo warto pokazać, jak przedziwnie umiano spłacać zjawiska językowe z politycznymi: «Niektórzy Małopolanie zarzucają Królewiakom, iż dlatego trzymają się uparcie sposobu mówienia i pisania *w Warszawie* (zamiast małopolskiego «*we Warszawie*», bo to im przypomina lub *w Moskwie, w Piotrogród*. Dziecinny to zarzut»... «Nawzajem Królewiaacy niesłusznie dopatrują się austrofilstwa w małopolskim sposobie mówienia: *we Widnie*».

W opisywanej dyskusji Zawiliński reprezentuje Małopolan (południowych), zaś Rzewnicki — Królewiaaków (mazowieckich), a więc oczywiście nie mogą się pogodzić, zwłaszcza, że mieszają tak różne typy, jak: 1) *w(e) wodzie, z(e) sokiem* i 2) *w(e) wszystkich, z(e) śmietaną*, a nawet 3) *w(e) środe, z(e) Lwowa*³⁾. W każdym z tych typów sytuacja fonetyczna jest zupełnie inna. Typy 1) i 2) są nieco podobne, bo zgadzają się w nich spółgłoski przyimków z nagłosowymi spółgłoskami wyrazów poprzyimkowych: *w(e) w...*,

¹⁾ Wykrzyknikiem oznacza autor formy uznane przez siebie za błędy.

²⁾ rozstrzelanie moje. I. K.

³⁾ Na ten błąd metodyczny zwraca uwagę A. B. P., który kreśli «krótką notatkę w duchu pojednawczym» (Por. J. 1922 str. 58).

ze s... lub ś... itp. Ale w typie *w(e) wodzie*, *z(e) sokiem* występuje w nagłosie tylko jedna spółgłoska, zaś w typie *w(e) wszystkich*, *z(e) śmietaną* są dwie spółgłoski; ta różnica nie jest rzeczą obojętną. Wreszcie w typie 3) widzimy znów coś całkiem odmiennego, skoro nagłosowa spółgłoska wyrazu poprzyimkowego jest zupełnie inna, niż spółgłoska przyimka, np. *w(e) ś...*, *z(e) l...*

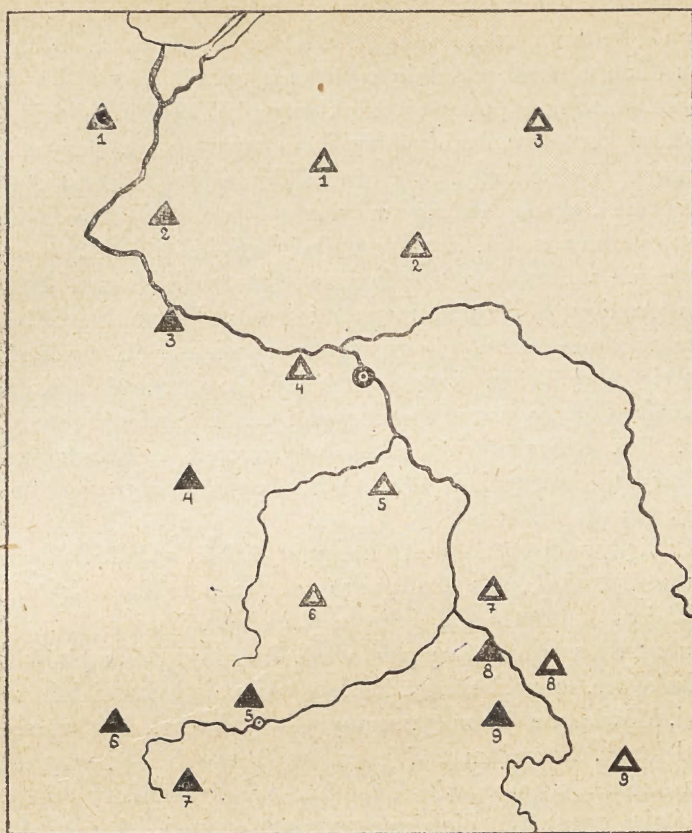
Aby się ustrzec błędu dyskutantów sprzed 30 lat²⁾, ustalmy, że zajmować się tu będziemy wyłącznie typem 1), t. zn. *w(e) wodzie*, *z(e) sokiem*, w którym wyraz poprzyimkowy rozpoczyna się jedną spółgłoską identyczną ze spółgłoską przyimka lub do niej podobną, a więc: *w(e) w...*, *w(e) f...*, *w(e) w...*, *w(e) f...*, *z(e) z...*, *z(e) s...*, *ze ż...*, *ze rz...*, *z(e) sz...*, *z(e) ź...*, *z(e) ś...*, Przyimek wraz z następującym po nim wyrazem zwać będę połączeniem poprzyimkowym.

Już z opisanej polemiki jasno wynika, że mamy tu do czynienia z różnicami regionalnymi tego samego dialektu kulturalnego; a więc są to regionalizmy, a zjawienie się ich prawdopodobnie ma podkład w różnicach gwarowych. Z dyskusji przypuszczać można, że obszar Mazowsza (Rzewnicki) i pn. Małopolski (A. B. P. z Lublina i Żeromski, którego opinię przytacza Zawiliński) posiada wymowę *w wodzie*, *z sokiem*, zaś południowa część Małopolski (Zawiliński) mówi *we wodzie* i *ze sokiem*. Szkoda, że w dyskusji nie odezwał się jeszcze jakiś reprezentant zachodniej Polski, zwłaszcza Wielkopolski, której wschodnia część (Kalisz, Włocławek) leży w obrębie b. Kongresówki; nie dowiadujemy się bowiem, co się dzieje na tamtych terenach.

W wyniku badań gwarowych, jakie przeprowadziłam ostatnio w terenie, mogę wytyczyć granicę między gwarami typu *we ze* (czyli *we wodzie*, *ze sokiem*) i tymi, które posiadają *w z* (czyli *w wodzie* i *z sokiem*). Ogólną orientację w rozmieszczeniu tych typów daje następująca mapka (p. str. 195).

Tak więc, ogólnie biorąc, typ *w z* cechuje całe Mazowsze, Warmię, Małopolskę północną, północno-wschodnią (t. zn. Lubelskie), może i śródkową. Również na wschód od zwartego obszaru polszczyzny zaobserwowałam typ *w z* w gwarze b. mieszkańców powiatu rudeckiego. Natomiast lwowiacy mają już wspólnie z krakowianami *we ze*. Wydaje się więc, że pod tym względem dialekt kulturalny Lwowa i innych miast b. Galicji wschodniej ulegał wpływom idącym z ośrodków kulturalnych Małopolski południowej (głównie zapewne z Krakowa), a różnił się od leżących pod bokiem gwar własnej dzielnicy dialektycznej. Tak zarysowuje się

²⁾ Także Szober niezupełnie zdaje sobie sprawę z różnicy między tymi trzema typami, skoro odradza użycia *ze* «*z w ł a s z c z a*» przed wyrazem posiadającym w nagłosie *z ż ź* przed samogłoską. Z tego wynika, że w typie 1) użycie *we ze* jest szczególnie błędne, ale także błędne jest ono w typie 2). Tymczasem w poprzednim zdaniu sam zaleca *ze złością*, *ze złości*.

1. Trójkąty czarne: przewaga

w, ze:

1. Piece pow. Starogard
2. Książki pow. Wąbrzeźno
3. Kruszyn pow. Włocławek
4. Ostrów pow. Łask
5. Korzkiew pow. Olsztyn
6. Markłowice pow. Rybnik
7. Turza „ „
8. Milówka pow. Żywiec
9. Nieleświa „ „
10. Przędzel pow. Nisko
11. Sonina pow. Łańcut

2. Trójkąty białe: przewaga

w, z:

1. Gilawa pow. Olsztyn
2. Pasym „ Szczytno
3. Troszyn pow. Ostrołęka
4. Studzieniczna pow. Augustów
5. Wojciech „ „
6. Karpinów pow. Sochaczew
7. Paprotnia „ „
8. Jastrzębia pow. Radom
9. Miedzińska pow. Kielce
10. Karpiówka pow. Kraśnik
11. Tarnogród pow. Biłgoraj
12. Tuligłowy pow. Rudki (obecnie znaczna część mieszkańców tej wsi zamieszkuje Łozinę pod Wrocławiem).

szczególny podział: polskie gwary z terenów b. Galicji wsch. mając *w* z stanowią pod tym względem całość z rozciągającą się na północ i północny zachód wielką grupą gwar typu *w* z (Lubelszczyzna, Mazowsze itd.); natomiast dialekt kulturalny omawianej dzielnicy stanowi po-

łudniowo-wschodnie przedłużenie grupy typu przeciwnego, *we ze*. Ten ostatni typ obejmuje nadto całą Wielkopolskę, Pomorze (też Kaszuby), Śląsk oraz Małopolskę zachodnią i południową.

Z przedstawionej powyżej mapki wynika, że (mniej więcej) aż połowa Polaków konsekwentnie używa form typu *we ze*. Oczywiście spotykamy i tutaj typ przeciwny, *w z*, ale nasilenie jego nie jest duże, bo wynosi przeciętnie 9% od łącznej sumy *w z* + *we ze*. Na terenach typu *w z* również spotykamy *we ze*, a to w przeciętnej ilości 12%.

Naturalnie wahania są szczególnie duże w punktach bardziej zbliżonych do granicy między obu typami gwar. W punktach bardziej oddległych uchwycenie stanu nie przedstawia większych trudności. Nawet można by się obejść bez kwestionariuszy, bo ludność doskonale zdaje sobie sprawę ze swojego typu wymowy i trafnie umie zaobserwować typ przeciwny. Tak np. w pewnej szkole w Ostrołęce młodzież przeżywa jednego ze swych nauczycieli *We wodzie*, ponieważ używa on rzadkich tam form typu *we ze*.

A jak się przedstawia stan rzeczy w dialekcie kulturalnym na terenach typu *we ze*? Celem zbadania tego problemu zajęłam się południową¹⁾ gałęzią dialektu kulturalnego, jako najłatwiej mi dostępną. Przez kilka miesięcy obserwowałam mowę paru osób, które od dziesiątków lat mieszkają w Krakowie, a pochodzą z Małopolski południowej lub z b. Galicji wschodniej. Mówią one zatem tym samym — pod względem stanu *w(e) z(e)* — typem dialektu²⁾. Zebrałam 267 przykładów *w(e)* i *z(e)*; w tym było 128 form typu *we ze*, co stanowi 48% materiału. Widzimy więc, że osoby badane mówią typowym dialektem mieszanym, skoro mniej więcej połowa przykładów należy do *we ze*, a połowa do *w z*.

Nasuwa się tu pytanie: od czegoż zależy wybór formy *z -e* lub bez *-e u* — dajmy na to — krakowianina? Dlaczego tak dziwnie on przeplata: raz *w*, raz *we*, raz *z*, raz *ze*?

Wydawało się Szoberowi, że używanie form *we*, *ze*, jest «zwyczajem sztucznym», a więc nie opierającym się o tendencje rozwojowe języka. Istotnie wydawać by się mogło, że rozstrzyga tu tylko przypadek —, a jednak tak nie jest. Szczegółowe badania materiału pokazują, iż owa pozornie bezładna mieszanina jest właśnie wynikiem działania określonych tendencji językowych.

Przeglądnijmy się tym tendencjom:

1. W badanym dialekcie raczej powie się *ze sokiem*, ale raczej *w wodzie*. Oto w moim materiale przeważa *ze* (115) nad *z* (93), natomiast więcej jest *w* (46) niż *we* (13). Wynika z tego, że inaczej zachowuje

¹⁾ O wiele szcuplejszy materiał zebrany w Poznaniu nie różni się w sposób istotny od niżej opisywanego.

²⁾ Por. wyżej uwagi o stosunku dialektu kulturalnego b. Galicji wschodniej do dialektu Małopolski południowej.

się przyimek *w(e)*, inaczej *z(e)*; *-e* pojawia się o wiele częściej w *z(e)*, niż w *w(e)*.

Zjawisko to nie jest odosobnione. Również w gwarach obserwujemy tę samą różnicę między oboma przyimkami, ale w obecnym stanie mych badań nie umiem jej jeszcze wytłumaczyć.]

2. Inny czynnik uchwyci się porównując np. *z(e) sokiem* i *z(e) sałatami*. Okazuje się, że połączenie *z(e) sałatami* jest mniej skłonne do *ze* niż połączenie *z(e) sokiem*. Cóż tu działa?

Działają czynniki rytmiczne, które regulują długość t. zw. zestrojów akcentowych. Dłuska określa, jak się to dzieje: «im dłuższy jest zestrój akcentowy, tym krótsze są jego elementy, głoski i zgłoski, w porównaniu z odpowiednimi elementami zestrojów mniej długich»¹⁾. Ponieważ zestrój akcentowy *z(e) sałatami* ma prawie 2 razy więcej głosek, niż zestrój *z(e) sokiem*, więc głoski te muszą być krótsze, szybciej wymówione, a ofiarą pośpiechu pada oczywiście owo fakultatywne *-e*. Przekonują o tym szczegółowe obliczenia, których wyniki uwidocznia następująca tabelka:

	Krótsze zestroje akcentowe	Dłuższe zestroje akcentowe
<i>w z</i>	56% ₀	82% ₀
<i>we ze</i>	44% ₀ ²⁾	18% ₀ ³⁾
	100% ₀	100% ₀

A więc aż 44% zestrojów krótszych ma postać *we ze*, a tylko 18% zestrojów dłuższych taką formę przybiera. Zatem krótsze zestroje akcentowe są więcej skłonne do *we ze* niż dłuższe.

Zaznaczam, że za dłuższe zestroje akcentowe uznałam połączenia przyimków *w(e) z(e)* z wyrazami: a) więcej niż 3-zgłoskowymi, np. *w Watykanie*, *z zagranicą*; b) stanowiącymi człony zestawień, np. *w Wydziale Opiekuniczym, z syropem ziemniaczanym*; c) o syntaktycznej funkcji przydawki, np. *w ważnej sprawie, z rzeźnika córką*. Punkt c) wymaga objaśnienia: otóż tego rodzaju całości syntaktyczno-semantyczne są szczególnie

¹⁾ Dłuska M., Prozodia języka polskiego, PKJ nr 31, str. 27.

^{2) 3)} Cyfry te stanowią pozorną niezgodność z globalną cyfrą *we ze* 48%₀ wymienioną na str. 4; podobne niezgodności, zresztą drobne, są i na innych tabelkach. Pochodzą one stąd, że dla badań poszczególnych tendencji działających w *w(e) z(e)* eliminowałam stopniowo z całości materiału takie jego partie, które zostały poprzednio innymi tendencjami wyjaśnione, a więc dla rozważanego aktualnie wycinka zagadnienia były już niepotrzebne, a nawet mogły zaciemnić i skomplikować jego obraz. Tak np. wyeliminowane zostały wszystkie połączenia *z(e) sobą* (o tym połączeniu p. niżej).

ścisłe dzięki temu, że są to właściwie wyrażenia przyimkowe, np. *w sprawie z córką*, rozbudowane w środku przydawkami *ważnej, rzeźnika*. Takie «wbudówki» nie niweczą jednak ścisłych związków między oboma członami wyrażenia przyimkowego. A oczywiste jest, że pewna całość semantyczna stanowi również pewną całość fonetyczną i dlatego zarówno zestawienia jak opisane wyrażenia przyimkowe z przydawkami można uważać za całości fonetyczne, czyli zestroje akcentowe.

3. Z kolei zainteresujemy się innym zjawiskiem, ciekawym, ale bardzo trudnym do obserwacji. Jest nim zależność *w(e) z(e)* od akcentu logicznego (a także retorycznego). Rzecz nie jest prosta, bo wielokrotnie trudno zaobserwować, na który wyraz w zdaniu pada najsilniejszy akcent logiczny. Łatwiej natomiast wyłowić wyrazy o najsłabszym akcencie logicznym. I co się okazuje:

	Połączenia o najsłabszym akc. log.	Połączenia inne
<i>w z</i>	75%	48%
<i>we ze</i>	25%	52%
	100%	100%

Widać więc, że połączenia o najsłabszym akcencie logicznym rzadziej przybierają *-e*, niż połączenia opatrzone akcentami silniejszymi. Z tego faktu wyciągnąć można dalszy wniosek: skłonność do *-e* wzrasta wraz ze wzrostem siły akcentu logicznego spoczywającego na połączeniu przyimkowym.

Oto przykłady takich *we ze* pod silnym akcentem logicznym (rozstrzelonym drukiem wyrazy silnie akcentowane): *nie, bo przecie, ...podróż ze Sucheja!* (z tak daleka); *tam się popatrz, we Vondraku* (*we Vondraku* ma funkcję objaśniającą *tam*, dlatego akcent); *dwie takie porcje, ze sosem, smakowało mi* (ów sos widocznie stanowi ważną przyczynę zadowolenia smakowego); *nie, to jest tłuszcze ze szynki* (przeciwstawia czyjemuś twierdzeniu, jakoby to były żyły z mięsa).

Opisane zjawisko stanie się zrozumiałe, gdy się przyjrzymy, w jaki sposób można wyróżnić akcentowane połączenie przyimkowe.

W pierwszym rzędzie służy tu zwykle w takich wypadkach wzmoczenie siły głosu; po prostu silniej, głośniej wymawiamy dane połączenie. Ale jest jeszcze inny sposób: towarzyszący akcentowaniu naddatek energii można zużytkować do rozbudowania, powiększenia połączenia, co niewątpliwie przyczyni się do wyróżnienia tego połączenia spośród innych, krótszych zestrojów akcentowych.

Jest jedno miejsce w połączeniu przyimkowym, gdzie można całą zgłoskę dodać lub odjąć: tym miejscem jest właśnie przyimek ze swoim ruchomym -e. Przez użycie formy *we ze* osiągnię się zamierzone rozbudowanie akcentowanego połączenia przyimkowego.

Nie jest też sprawą obojętną, że do akcentu logicznego dołącza się często akcent retoryczny, a on — jak wiadomo — cofa się jak najdalej od końca wyrazu. Ta właściwość akcentu retorycznego może spowodować ukazanie się owej możliwie jak najdalszej zgłoski połączenia; będzie nią właśnie zgłoska przyimka np. *'ze szynki*, *'we fotelu*. Jeszcze inna zasadnicza cecha akcentu retorycznego wejść tu może w grę. Oto w akcencie tym «potęguje się, a też i wydłuża element spółgłoskowy: To *!ggałgan!* to *!zzuchwalec!* to *'szszantarzysty!*» (Dłuska, o. c. 47).

W wypadku użycia *w z* dla tak akcentowanego połączenia przyimkowego nie wystąpi wyraźnie opisana cecha akcentowa polegająca na przedłużaniu spółgłoski; połączenie takie bowiem już posiada w nagłosie spółgłoskę przedłużoną *w w* lub *z z*, *ż ż* itp. np. *szszynki*, *ffotelu*. Dopiero rozłączenie *szsz* czy *ff* przez wstawienie tam ruchomego -e pozwoli wyraźnie zaakcentować: *'zze szynki*, *'wwe fotelu*.

Tak więc przeważnie obecność akcentu logicznego i retorycznego na połączeniu przyimkowym powoduje zjawienie się w przyimku form *we ze*.

Formy takie ukażą się również wtedy, gdy akcent logiczny padnie nie na całe połączenie przyimkowe, ale wyłącznie na przyimek. Zdarza się bowiem, że specjalnie ważna jest treść tylko przyimka, np. *idziesz do sądu czy ze sądu?*

Ale zdarzyć się może i odwrotnie: akcent logiczny padnie wyłącznie na wyraz poprzymkowy, gdy treść tego wyrazu jest tak ważna, że całą uwagę i cały akcent na nim skupić trzeba.

Oto przykłady — a czerpię je z obserwacji mojego własnego języka, gdyż trudno bardzo zaobserwować u kogoś drugiego te subtelne nieraz odcienie akcentowania. Wyobraźmy więc sobie: chcę komuś zakomunikować, że rozmowa z koleżanką Zosią sprawia mi przyjemność, a nie jest tak, gdy rozmawiam z Marysią. Wyrażę to np. następującym zdaniem: *Marysia jest nudna, za to rozmowa z Zosią sprawia mi wielką przyjemność*.

Inna sytuacja: przy pakowaniu szukam zagubionej rzeczy i przypominam sobie, że przecie już ją włożyłam do walizki. Krzyknę z ulgą: *ach, przecie w walizce już jest!*

W obu opisanych wypadkach raczej nie użyję form *we ze*. Nie będę rozbudowywać połączenia przyimkowego, i to właśnie dlatego, by nie osłabiać efektu akcentowego. Rozbudowanie bowiem to broń obosieczna: całość połączenia uwydatnia się wprawdzie przez zwiększenie o jedną zgłoskę, ale jest to zgłoska przyimka, a nie wyrazu poprzymkowego. Ba! nawet ten właśnie wyraz poprzymkowy skrócić się musi na mocy opi-

zanego wyżej prawa skracania się dłuższych zestrojów akcentowych. Gdy np. w połączeniu z *Zosią* wypada określona jednostka czasowa na wyraz *Zosią*, to w połączeniu ze *Zosią* na ten wyraz wypadnie już tylko około $2/3$ takiej jednostki.

Jeżeli zatem trzeba mocno zaakcentować tylko wyraz poprzyimkowy, to wtedy nie rozbudowuje się mało znaczącego przyimka, a całą energię akcentu obraca się na uwydatnienie samego tylko wyrazu poprzyimkowego.

Uwagi powyższe stanowią jedynie próbę rozwiązania nasuwających mi się problemów, które nie mieszczą się w zagadnieniu *w(e) z(e)*, ale należą raczej do dziedziny prozodii.

Trzy opisane wyżej czynniki: a) rodzaj przyimka, b) długość zestroju akcentowego, c) akcent logiczny, wpływają oczywiście równocześnie, krzyżują się i w rezultacie dają ów obraz jakoby mętny, obraz zagmatwania form pozornie przypadkowych i kapryśnych. Jednak dokładne obliczenia pozwoliły doszukać się głównych linii rozwojowych. Tak uchwyciliśmy zasadnicze tendencje, działające przy wyborze *w z* czy *we ze*¹⁾.

W wyniku tych rozważań stwierdzić trzeba, że używanie *we ze* nie jest «zwyczajem sztucznym», ale kieruje się pewnymi naturalnymi i konkretnymi potrzebami językowymi. Rytm i treść wypowiedzenia decydują o rozdziale *w z* i *we ze*²⁾.

Z przedstawionego wyżej stanu rzeczy wynika dalej, że mówione formy *we ze* nie są błędami; jest to bowiem prowincjonalizm o tak dużym zasięgu i nasileniu, że za błąd nie można go uważać.

Wielki jest jego zasięg terenowy, skoro obejmuje trzy całe dzielnice gwarowe i pół czwartej. Wielki jest jego zasięg socjalny, skoro występuje nie tylko u ludzi bliskich gwarze a mniej wystawionych na normatywne działanie języka książkowego; często się go spotyka także u ludzi nauki i wymowy, będących pod największym naciskiem normy języka literackiego. Oto słyszę *we ze* u profesorów uniwersytetu nawet w trakcie odczytów naukowych na posiedzeniach PAU (np. prof. Kuryłowicz, Milewski, Rospond);

¹⁾ Przebadalam też różne inne czynniki, np. jakość spółgłoski nagłosowej wyrazu poprzyimkowego (*z(e)* + szumiąca, *z(e)* + sycząca, *z(e)* + cisząca), znaczenie przyimka (*z(e)* sociativum a *z(e)* ablativum), ale nie natrafiłam na żadne poważniejsze ślady ich działania. O *z(e)* approximativum p. niżej.

²⁾ Warto by zbadać dokładnie dialekt kulturalny terenów *w z* (np. dialekt Warszawy) celem wykrycia, jakimi środkami prozodycznymi posługuje się ten dialekt w owych sytuacjach językowych, w których np. krakowianin użyje *we ze*. Być może, dialekt terenów *w z* ma jakieś swoiste środki prozodyczne w miejsce środka właściwego południu i zachodowi Polski, a polegającego na «rozbudowywaniu» akcentowych połączeń przyimkowych za pomocą ruchomego *-e*. Moje materiały z Warszawy są niestety zbyt skąpe, by można na nich opracowywać wyżej przedstawione zagadnienie.

słyszę je w komunikatach radiowych, słyszę u dobrych ksznndziei na kazaniach (np. ks. Van Roy).

O dużym nasileniu tego prowinejonalizmu świadczy to, że obejmuje on mniej więcej co drugie *w(e) z(e)* dialektu kulturalnego dzielnic typu *we ze*, a w przyimku *z(e)* formy na *-e* nawet przeważają.

Tak więc w dialekcie kulturalnym terenów *we ze* toczy się obecnie walka między formami *w z* i *we ze*.

Przeciw sobie ma *we ze* przede wszystkim normę języka literackiego. We współczesnym bowiem języku literackim formy *w z* górują w 91%. U pisarzy pochodzących z terenów *we ze* jest ten procent mniejszy, ale i tak jeszcze wysoki: 86%.

Nacisk normy języka literackiego działa z różną siłą w różnych dziedzinach dialektu kulturalnego; oczywiście więc i nasilenie *we ze* będzie w tych dziedzinach niejednakie. Potwierdzają to obliczenia z poniższej tabelki:

	Wypowiedzi pod większym nacisk. normy	Wypowiedzi pod mniejszym nacisk. normy
<i>w z</i>	88%	54%
<i>we ze</i>	12%	46%
	100%	100%

Wyraźna jest różnica między nasileniem *we ze* w obu rodzajach wypowiedzi; tu cyfrowo uchwycić można rezultaty większej i mniejszej siły wpływu języka literackiego.

Do grupy o większym nacisku normy zaliczyłam połączenia, które:
a) wypowiedziane zostały w toku opowiadania o charakterze komentującym czy sprawozdawczym na tematy z życia politycznego, kulturalnego i naukowego np.: *został handel ten zawieszony z zagranicą; to jest walka z zabobnem; jak ja postępuję z zażaleniem?* (zażalenie — termin prawniczy); b) wypowiedziane zostały z namaszczeniem i starannością na skutek pewnej podniosłości treści np.: *on nie jest w zgodzie ani z prawem, ani nie jest w zgodzie z sumieniem; ale ładnie powiedziała, tak z szacunkiem wielkim*; c) zawierają wyraz obcy mało przyswojony, a więc znany głównie z języka literackiego np.: *biskupi wyłamali się z subordynacji; mój zegarek wszedł w fazę śpieszenia*.

Te 91% *w z* języka literackiego obowiązują. Wolno mówić *we wodzie, ze sokiem*, ale nie wolno napisać. Nie wolno, skoro w piśmie podlega się normom języka pisanego, czyli t. zw. języka literackiego.

Taki rodzaj normy może się wydawać sztuczny. A jednak faktem jest, że inne normy działają przy mówieniu, a inne przy pisaniu i ten sam człowiek inaczej napisze, a inaczej powie, stosując się to do normy języka mówionego, to do normy języka pisanego. Konkretnego przykładu dostarcza mój materiał. Pewien badany obiekt ma w mowie 37% *ze*, 12% *we*, a ten sam obiekt w piśmie (prace naukowe i listy prywatne) ma już tylko 6% *ze*, a 0% *we*.

Dwa języki — dwie normy. Ale język literacki stanowi normę uznaną za pierwszorzędną, tedy formy jemu właściwe uznać należy za lepsze. A więc gorsze są dziś formy *we wodzie*, *ze sokiem*. Są gorsze; ale — w mowie — błędem nie są.

Przyszłość pokaże, czy przestaną być błędem także w piśmie. Jesteśmy w okresie, o którym tak pisze Gawroński¹⁾: «Ale jeżeli nowa forma walczy z dawną, albo kilka nowych z sobą? W takim razie trzeba wyrok zawiesić: dochodzenie jeszcze nie zakończone». I dalej, co tu szczególnie jest ważne: «Zwycięży forma silniej akcentowana uczuciowo, ale która to z nich była, dowiemy się dopiero po harapie». No tak, jeszcze nie jest «po harapie» i trudno bawić się w prorocтва, ale nadmienić tu warto, że formy *we ze* mają właśnie po swojej stronie owo «akcentowanie uczuciowe» — wszak pokazałam wyżej, że akcentowi logicznemu i retorycznemu one właśnie przeważnie towarzyszą²⁾.

Bądź co bądź niektóre typy połączeń *ze* już zdobyły sobie prawo obywatelstwa nawet w języku literackim. Takimi połączeniami są np. połączenia z liczebnikami 6, 7 (16, 17, 60, 70 itp.), szczególnie przy znaczeniu przyimka *z(e)* «około», np. *było tam ze sześć osób* (wspomina o tym już A. B. P. w swej notatce). Ale przede wszystkim jest to wyrażenie przyimkowe *ze sobą*, które w języku literackim w 69% przybiera postać *ze* (183 *ze*: 82 *z*). Na tym małym odcinku norma *z* jest dziś w odwrocie.

Na przestrzeni wieków XIV—XVII spotykamy jedynie pojedyncze wypadki *ze*. Jeszcze 150 lat temu nie trafiło się ani jedno *we ze* na 1060 *w z*! (Przebadani w wyborze następujący pisarze z końca XVIII wieku: Albertrandy, Waga, Staszic, Rogaliński, Surowiecki, Męciński, Włodek, Kossakowski Jan Nep. i Kossakowski Józef, Skrzetuski, Krasicki, Nikuta, Bohomolec, Kołłątaj, Naruszewicz, Karp). 1. połowa XIX wieku przynosi zmiany i język literacki okresu 1830—1845 wykazuje już 4% *we ze*. (Przebadani: Kremer, Goszczyński, Popliński, Berwiński, Wójcicki, Bogusławski, Chodźko, Narbutt).

¹⁾ Gawroński A., O błędach językowych, BTMJIP nr 3, str. 29.

²⁾ Rozważania moje dotyczyły głównie stosunku *w(e)* *z(e)* do akcentu logicznego. Nie jest to wprawdzie akcent «uczuciowy», czyli ekspresywny, ale przecie, jak powiada Dłuska (o. c. 43), «akcent logiczny służy do wzmocnienia i uwypuklenia treści, zahacza więc o sferę ekspresji».

Dziś mamy 9% *we ze*. (Przebadano 26 pisarzy ostatniego 50-lecia oraz czasopiśmiennictwo). Może ten skromny przyrost *we ze* nic nie znaczy, może jest to nieważne wychylenie krzywej przedstawiającej rozwój formy badanych przyimków. A może w owym «nieznanym», ku któremu zdąża ta krzywa, wszyscy będziemy mówić i pisać tak, jak już dziś mówią i piszą Czesi¹⁾ i inni Słowianie: wyłącznie *we wodzie* i *ze sokiem*²⁾.

Irena Klemensiewiczówna.

¹⁾ Trávníček F., Mluvnice spisovné češtiny, Praha 1948, I 47 i nast. Jednakowoż przed dziesięć laty jeszcze i tam jest wahanie: *s-šesti* || *se šesti*, ale formy z *-e* są częstsze.

²⁾ Artykuł p. Klemensiewiczówny, część większej pracy, wyprowadził nas wreszcie poza ciasne ramy poprawności, wykazał mianowicie u Mało-, a zapewne i u Wielkopolan istnienie pewnych zasad w używaniu *w z* i *we ze*. Nie zbadała jeszcze autorka, jak się wydobyte przez nią kategorie kształtują i wyrażają na Mazowszu. Jedną z nich spróbuję silniej uwidatnić.

Swobodny język kulturalny Warszawy znam od przeszło 50 lat, ale poza *ze sobą* nie umiałem określić innych tamtejszych *ze*. Zbadałem więc teraz język bardzo typowej 50-letniej warszawianki, której cała rodzina pochodzi z pd.-zachodniego Mazowsza. Pokazało się, że chociaż mówi ona wyłącznie: *w wodzie z sokiem*, też *z szewcem*, to przed liczebnikami *sześć* i *siedem* użycie jest dwojakie, powie ona: *widziałam się z sześciu, może z siedmiu osobami, wzięłam jedną z sześciu czy z siedmiu książek*, ale: *było tam ze sześć, ze siedem osób*. Widzimy więc, że fakt odkryty przez panią Kl. obowiązuje także w Warszawie. Prosi się zbadać tam i innych punktów. A czy nie tu bije jedno ze źródeł większego rozpowszechnienia *ze* niż *we*?

Chciałbym też jeszcze raz zwrócić uwagę na bardzo dziwne nazwanie przez Szobera wymowy *we wodzie ze sokiem* wymową «sztuczną», gdy to przecie u wszystkich tak mówiących wymowa najzupełniej naturalna. Sztuczną zaś mógłbym nazwać swoją, wymowę nie tylko *w wodzie z sokiem*, ale i *z sobą* (jednak *ze sześć osób*). Powstała zaś ona tak. Jako rdzenny krakowianin mówiłem za młodu przeważnie *we wodzie ze sokiem*. Ale gdy jako 17-letni młodzieniec zaczął w uniwersytecie studiować polonistykę, zaraz się z wykładów Malinowskiego dowiedziałem o «prawie jerowym» jako — wg jego terminologii — «organicznym»; a żem się obracał przede wszystkim w gronie kolegów Królewaków i ulegałem znacznemu wpływowi pewnego literata warszawiaka, że zrozumiałą w młodości łatwością, przestawiłem się na wymowę warszawską i dotąd tak mówię, ale — jak to zwykle bywa z teoretyczną poprawnością — mówię też *z sobą*, wbrew powszechnemu warszawskiemu *ze sobą*.

Na marginesie opowiem jeszcze dwa autentyczne zdarzenia sprzed 1. wojny światowej, oba z moich własnych wspomnień. Dotyczą one wybitnych historyków, pochodzących z Kongresówki i mówiących: *w wodzie z sokiem*; oba związane są z Drukarnią U. J. Otóż Wincenty Zakrzewski irytował się na tradycyjne formy *we środę*, *we czwartek*, a kiedyś mu chciał wytłumaczyć ich genezę, z dzisiejszego zaś punktu widzenia zwracał uwagę, że przecie wszyscy mówimy *we Lwowie*, jeszcze się bardziej zirytował i twierdził, że się «powinno» mówić *w Lwowie*... A sekretarz generalny P. A. U., siejący postrach Bolesław Ulanowski, gdy mu przyniesiono ostatnią korektę jakiejś książki, z oczywistą obocznością różnych *w z* i *we ze*, wpadł w częstą swoją pasję i zaczął kreślić *e* w wszystkich napotkanych *we ze*, polecając całą książkę tak «poprawić». Co się zresztą nie stało, a on sam o tym zapomniał. — Oto do czego prowadziła, zgroza wobec *wody ze sokiem* — bo ten był z pewnością punkt wyjścia —, nie mająca podstawy ani w poczuciu językowym, ani w gramatyce historycznej.

K. Nitsch.

Rzecz historyczny pierwotnych polskich grup spółgłoskowych *śr, *zr, *žr i geograficzny układ ich kontynuantów

Dzisiejsze postaci literackie wyrazów takich, jak *środa*, *środek*, *szron*, *srebro*, *śrężoga*; *żrenica*, *ujrzeć*, *dojrzały*; *żrebiec*, *źródło* i starsze *žreb* 'lan, los' mają różne pod względem fonetycznym odpowiedniki we współczesnych gwarach polskich.

Wyrazy te zawierają pierwotne grupy spółgłoskowe *śr, *zr, *žr, które, jak wiadomo, powstały albo wskutek metatezy w grupach *ter, albo w wyniku wypadnięcia jeru (miękkiego lub twardego¹⁾) z grupy głosek s(z) + ɔ(z) + r, jeśli po grupie takiej następowała spółgłoska palatalna.

W gwarach polskich wymienione na wstępie wyrazy mają, przedstawiając rzecz nieco ogólnie, następujące postaci. Kaszubszczyzna: *strzoda* 'środa', *zdrzec* 'patrzeć', *zgrzebiątko* 'żrebiątko'. Wielkopolska pn.-zachodnia: *ch'szoda* 'środa', *w pue'szodku* 'w pośrodku', *szybro* 'srebro', *wej'zyć*. Wielkopolska centralna: *średniak*, *dojrzyć*, *wejrzeć*. Wielkopolska południowa: *wej'drzyć*, *źdrzenica*²⁾, *zdrzybie* lub *źdrzybie*. Śląsk: *strzoda*, *postrzód*, *strzybło* 'srebro', *ujędrzał*, *obezdrzał*, *zdrzybia*, *zgrzybie*, *zgrzebiec*. Małopolska północna: *rsioda*, *urział*, *rzyódło*. Małopolska południowa wraz z Górami: *środa*, *uźrał*, *źródło*. Kujawy, Mazowsze i Lubelszczyzna: *środa*, *ujrzał*, *žrebak* — a więc tak, jak w języku ogólnopolskim. Jeśli chodzi o Mazowsze, to obecność tam wymienionych typów wynika zarówno z dotychczas ogłoszonych tekstów gwarowych i opracowań monograficznych, dotyczących tego dialektu, jak również z najnowszych danych zebranych przez ekipę łódzką w okolicach Raciąża podczas próbnych badań w związku z mającym powstać atlasem gwar polskich. Wreszcie centralny obszar Polski ma wielką różnorodność kontynuantów odpowiadających literackiej postaci wyrazów z badanymi grupami spółgłoskowymi, ale żaden z tych kontynuantów nie może uchodzić za typ charakterystyczny dla tego terenu. Obserwujemy tu silny wpływ dialektów okalających.

Artykuł niniejszy ma na celu wyjaśnienie, w jaki sposób ukształtowały się występujące dziś w gwarach i języku ogólnopolskim postaci wyrazów wymienionych na wstępie.

Zacznijmy od przeglądu zabytków staropolskich. Przedtem wszakże należy sobie zdać sprawę z tego, co się działo z grupami *śr, *zr, *žr w czasie od ich powstania do pojawienia się ich kontynuantów w najstarszych pomnikach języka polskiego. Otóż trzeba przyjąć, że na tej

¹⁾ np. w wyrazie *pośrzatla* 'spotkała'.

²⁾ A. Brückner (Słown. etym.) uważa, że *żrenica* powstała skutkiem skojarzenia wyrazu *zienica*, pierwotnej nazwy żrenicy oka, z wyrazem *žreć*, *žrzeć* 'patrzeć'.

przestrzeni czasu w grupach tych nastąpiło upodobnienie pod względem miejsca artykulacji głoski pierwszej do drugiej, w wyniku czego mieliśmy stadium przejściowe *śś, *źź, *źś. Następnie, na przełomie w. XII i XIII, miękkie *r* przeszło w frykatywne *rz* i omawiane grupy przyjęły zaświadczone już postaci *śrz*, *źrz*, *źś* (*śrzoda*, *uźrzyć*, *źródło*). I te właśnie kontynuanty pierwotnych grup *śś, *źś, *źś spotykamy w wieku XIV i na początku XV we wszystkich zabytkach języka polskiego bez względu na miejsce ich powstania czy pochodzenie pisarzy (mowa oczywiście o tych zabytkach, które odróżniają w pisowni *r* od *rz*). Mamy więc je w rotach przysięg sądowych poznańskich, kościańskich, kaliskich, sieradzkich, piotrkowskich i dobryszyckich z przełomu wieku XIV i XV; w Psalterzu floriańskim; w księgach sądowych ziemi krakowskiej z końca XIV i pocz. XV w.; w księdze ziemskiej zakroczymskiej z lat 1434—7; w zapiskach sądowych województwa sandomierskiego, i innych drobniejszych zabytkach z tego okresu. Mniej więcej od połowy wieku XV zabytki wykazują wahania w kontynuowaniu pierwotnej grupy *śś: spotykamy w nich teraz *śrzoda* obok *środa*, *śrebro* obok *śrebro* lub *srebro*. Taki stan rzeczy reprezentuje Biblia królowej Zofii, Kodeks Świętosławów, Psalterz puławski. Te same zabytki mają jednak w dalszym ciągu zupełnie regularne *źrz* zarówno w typie *uźrzyć*, jak i w typie *źrzebie*.

Na początku XVI w. zabytki małopolskie, te przynajmniej, z których materiał wyzyskano do niniejszego artykułu, mają już wyłącznie *śr* na miejscu dawnego *śrz*. Tak jest w Kodeksie Stradomskiego i Rozmyślanii przemyskim. Podobnie jest zdaje się również w Kazaniach Paterka (Wielkopolanina osiadłego w Krakowie), chociaż mała ilość występujących tu wyrazów z tą grupą nie pozwala na zdecydowany sąd. Historia Aleksandra (zab. mazowiecki) ma jeszcze typy pomieszane: *śrzoda* i *środa*. Co do postaci grup *źś, *źś to pewne zabytki małopolskie (Kodeks Stradomskiego i Rozmyślanie przemyskie) mają tu *-źr-* (*uźrał*) i *źr-* (*źrebiec*), jednakże w księgach miejskich Książa i Proszowic z drugiej połowy XVI w. znajdujemy również typ *-jrz-* (*ujrzański*, *podcierzani*) obok *źr* (*ze srebiczem* = *źrebieciem*, *srodel* = *źródło*). Z zabytków wielkopolskich wcześniejsze Kazania Paterka mają *źrz* (*uźrzyć*), później powstała «Sprawa chędogo» ma *-jrz-* (*ujrzyć*). Mazowiecka «Historia Aleksandra» ma *źrz* (*uźrzyć*) obok rzadziej występującego *-jrz-* (*ujrzyć*). Te zmiany, jakie nastąpiły w badanych grupach spółgłoskowych na przełomie XV i XVI w., należy tłumaczyć, jak się wydaje,

¹⁰ rozpodobnieniem, które zaszło w grupie dwóch spółgłosek szczelinowych (*ś* lub *ź* i *rz* frykatywne) i które spowodowało, że druga głoska grupy została zastąpiona przez nieszczelinowe *r*, w wyniku czego *śrzoda*, *źrzenica*, *uźrzyć*, *źródło* przeszły w *środa*, *żrenica*, *użreć*, *źródło* (tak w Małopolsce i z wyjątkiem *użreć* na Mazowszu i pewnej części Wielkopolski), — oraz

2° rozsunięciem artykulacji, które nastąpiło w grupie *érz* powstałej z **zr'*, jeśli grupa ta znajdowała się w śródgłosie: *uérzeć* przeszło w *ujrzeć* (poza Małopolską).

Z dokonanego przeglądu zabytków wynika, że omówione wyżej zmiany *šrz* na *šr* i *érz* na *ér* występują najwyraźniej w zabytkach małopolskich, w których znajdujemy nie spotykany gdzie indziej typ *uérat* (występujący w księgach proszowskich z 2. połowy XVI w. typ *ujrzał* jest chyba pożyczką z innego dialektu). Zabytki mazowieckie nie dają już tak jasnego obrazu rozwoju badanych grup. Jednakże występujące w dzisiejszym dialekcie mazowieckim typy *šroda*, *ujrzeć*, *érebak* dowodzą jasno, że zaznaczony wyraźnie we wspomnianych zabytkach z tego terenu proces ewolucji grup *šrz*, *-érz-*, *érz* w *šr*, *-jrz-*, *-ér* dokonał się tu zapewne już w XVI w. i że wynik tego procesu dotrwał bez zmian do naszych czasów. Najtrudniej jest przedstawić rozwój omawianych grup w dialekcie wielkopolskim, głównie z powodu małej stosunkowo ilości zabytków z tej dzielnicy. Wydaje się jednak, że występowanie w pewnych dzisiejszych jej gwarach typów *šrzoda*, *uždrzeć*, *ždrzódło*, *šzybzo*, *ch'šzoda*, które dadzą się wywieść jedynie wprost ze *šrzoda*, *uérzeć*, *žrzódło*, *šrzebro* (bez stadium pośredniego *šroda* etc.), dowodzi, że na pewnych przynajmniej terenach Wielkopolski grupy *šrz*, *érz*, *érz* nie przeszły w *šr*, *ér*, *ér*.

Jeśli jednak zajrzymy do druków polskich powstałych po pierwszej połowie XVI w., to skonstatujemy rzecz dość dziwną. Oto wszystkie te druki, niezależnie od pochodzenia ich autorów, mają regularnie *šrzoda*, *šrzodek*, *žrzódło*, *žrzebiec*, a więc tak, jak w XIV i pierwszej połowie XV w. i obok tego *šrebro* (*šrebro*) i *šrzebro* (rzadko) oraz *ujérzeć* obok (znacznie rzadziej) *ujrzeć*. Inaczej więc niżby można było się spodziewać na podstawie zabytków z przełomu w. XV i XVI. Wynika z tego, że wymowa *šr* (*šroda* zamiast *šrzoda*), *žr* (*žrenica* zamiast *žrozenica*) i *žr* (*žródło* zamiast *žrzódło*) musiała uchodzić z punktu widzenia formującego się wówczas języka literackiego za mniej poprawną, skoro w języku tym do pierwszej połowy XIX w. utrwał się, przynajmniej w pisowni, typ *šrzoda*, *žrozenica*, *ujérzał* (*ujrzał*) obok *uérzał*, *žrzódło*. Że wymowa i pisownia *šr*, *žr*, *žr* uchodziła za błędną, dowodzą tego losy rękopisów W. Potockiego. W wydanej po jego śmierci Argenidzie zmieniono konsekwentnie pisownię *šroda*, *uérę*, *žrebie*, odbijającą zapewne wymowę poety, na *šrzoda*, *uérze*, *žrzebie* (por. Z. Stieber «Uwagi o języku W. Potockiego», Prace Polonistyczne, s. V, Łódź 1949, str. 18 i 19). Jeśli teraz zadamy sobie pytanie, jaki dialekt wpłynął na ustalenie się w ówczesnym języku literackim typu *šrzoda*, *uérzał* wzgl. *ujérzał*, *žrzódło*, to musimy przyjść do wniosku, że mógł to być tylko dialekt wielkopolski, w którego części przynajmniej, jak o tym świadczą dzisiejsze gwary wielkopolskie, grupy *šrz*, *érz*, *érz* musiały się zachować. Nie mógł odegrać roli wzoru pod tym

względem dialekt małopolski, bo *uźrał*, któreśmy tu obserwowali na pocz. XVI w., nie mogło się rozwinąć w *uźrzał* lub *ujźrzał*. Wyłączyć też trzeba możliwość wpływu mazowieckiego. Na tym terenie obserwowaliśmy bowiem wyraźną tendencję w kierunku typu *środa*, *ujrzeć*, *źrebię* i o takim ostatecznym jej wyniku świadczą dzisiejsze gwary mazowieckie. Poza tym zaś Mazowsze w tym okresie zbyt małą odgrywało rolę kulturalną, aby taka możliwość mogła być brana pod uwagę.

Można natomiast myśleć o pośrednim wpływie języka czeskiego, w którym w omawianych grupach *rz* frykatywne zachowało się i który mógł odegrać rolę pewnego wzoru w tym sensie, że spośród różnych polskich kontynuantów pierwotnych grup spółgl. **sř*, **zř*, **žř* kształtujący się wówczas język literacki przyjął właśnie te kontynuanty, w których *rz* frykatywne przechowało się — a zatem kontynuanty wielkopolskie.

Zajmijmy się z kolei wytłumaczeniem pochodzenia kontynuantów występujących w dzisiejszych gwarach polskich i we współczesnym języku ogólnopolskim.

Jak już wiemy, Kujawy, Mazowsze i Lubelszczyzna mają dziś typ *środa*, *ujrzeć*, *źrebiak* i typ ten przechował się na tym terenie bez zmian od mniej więcej XVI w. Inną drogą poszedł rozwój kontynuantów grup **sř*, **zř*, **žř* na pewnych terenach Wielkopolski, gdzie grupy te osiągnąwszy stadium *śrz*, *źrz*, *žrz* zostały dalej albo rozwinięte przez wtrącone *t* lub *d*: *strzoda*, *zdrzódło* (Wielkopolska południowa), albo też uległy uproszczeniu, np. *szybro* (Wielkopolska pn.-zachodnia). Na terenie północnej Małopolski spotykamy się z charakterystycznym przestawieniem kolejności głosek: *rsioda*, *urział*, *rzyódło*. Co do chronologii tego zjawiska, to prof. K. Nitsch w «Symbolae... Rozwadowski» II 464 podaje pierwsze formy przestawkowe z połowy XVI w. znalezione u Jana i Piotra Kochanowskich. Zdaje się jednak, że pierwsze ślady tego procesu są wcześniejsze. Mianowicie w Mammotrekie z r. 1471 (MPKJ V) znajdujemy następujące zapisy: *rzane grona* (str. 25), *vyrzale vyno* (str. 87), *nyeyrzała* (str. 100). Warto również zaznaczyć, że z terenu Sandomierskiego z r. 1418 («Zapiski sądowe województwa sandomirskiego» Arch. Kom. Prawn. t. VIII, cz. 1, rota 781) mamy *polurzebka* 'pół żreba'. Może to być jednak pomyłka polegająca na opuszczeniu *ż*.

Wreszcie występujące w Małopolsce południowej i w Górach typy *środa*, *uźrał*, *źródło* przetrwały tu bez zmian co najmniej od początku XVI w. W drugiej połowie XVI w. w księgach sądowych proszowskich spotkaliśmy wprawdzie typ *ujrzał*, musiała to być jednak już pożyczka, bo w dzisiejszych gwarach małopolskich typu tego nie spotykamy zupełnie.

Pozostaje w końcu do wyjaśnienia postać kontynuantów omawianych grup spółgłoskowych występujących we współczesnym języku literackim: *środa*, *żrenica*, *ujrzeć*, *źródło*. Postaci te, które są w języku literackim

nowością wobec starych typów *środa, żrenica, ujrzyć, źródło*, zwyciężają w nim mniej więcej około połowy XIX w.

Łatwo przyjąć — jeśli się uwzględni, że w dialekcie mazowieckim te typy utrwaliły się już gdzieś w XVI w. i że mazowiecka Warszawa od paru wieków jest głównym ośrodkiem polskiego życia kulturalnego, że to właśnie dialekt mazowiecki wpłynął na ustalenie się w dzisiejszym języku ogólnopolskim typu *środa, żrenica, ujrzał*. Dialekt małopolski nie może tu być brany pod uwagę z powodu braku w nim typu *ujrzał, wejrzał*.

W ten sposób dwa dialekty oddziaływały na polski język literacki pod względem ustalenia w nim postaci kontynuantów pierwotnych grup spółgłoskowych **sr**, **zr**, **žr**: w XVI w. dialekt wielkopolski i w XIX w. dialekt mazowiecki.

Witold Śmiech.

Worki z maki — skrzynie spod towarów

W krakowskim Dzienniku Literackim, nr 30, z 22 VII 1950, str. 4, kol. 5, p. Wład. Machejek przytacza jako wypisane z New York Post następujące zdanie: «Chodzimy w lachmanach, dzieci śpią na *workach spod maki*».

Mogłoby się zdawać, że mamy tu jakieś dzikie wykoślenie amerykańskiej polszczyzny, zastanawia jednak fakt polskiego cytatu z angielskiej gazety; czy to nie p. Machejek tak przetłumaczył? Zwłaszcza, że taki sam przykład mam i z Polski. Mianowicie na s. 310 książki M. Trybalskiego «Kury» (Warszawa 1925) czytamy, że można je chować «w przewróconej na bok beczce, w *skrzyni spod towarów*, w kojcach z łoziny», czyli w skrzyni, jakby się powiedziało «poprawnie», *po towarach*, a swobodnie w wielu stronach Polski *skrzyni z towarów*, tak jak się mówi o *beczce z wina, butelce z piwa* czy *nafty* itp. Tu natomiast mamy pospolicity rusycyzm, por. *butyłka iz pod winá, stakán iz pod mołoká*, ułatwiony może tą *butelką z piwa*.

Ostatni zwrot ośmieszają wprawdzie dowcipni pedanci pytaniem, czy ta beczka jest «zrobiona z piwa», i do pewnego stopnia istotnie się im to udaje, a nawet udało. Ale czy słusznie? Jest to jedno z licznych znaczeń przyimka *z* z dopełniaczem, znaczenie na pewno stare, jak

zwykle w tych rozpowszechnionych zwrotach, których geneza dziś się nie tłumaczy. Innym znanym sposobem potępiania jest piętnowanie jakiegoś zwrotu jako «dzielnicowego». Tak potępił *flaszkę z piwa* i *pudełko z sardynek* w Poradniku Językowym (1935/6, s. 118) nie żyjący już dziś mazowiecki prowincjonalista, zresztą sam dobrze po polsku piszący i zasłużony miłośnik języka, którego też nazwisko wolę pominąć. W odpowiedzi na zapytanie p. S.-skiego z Kielc napisał on: «Jest to prowincjonalizm, używany w niektórych dzielnicach; w b. Królestwie mówi się *od piwa* i *po piwie*, — toteż Słown. Warsz. takiego *z* nie zna. Jeżeli jednak schówek jakiegoś przedmiotu jest tylko zewnętrznym jego pokryciem, to *z* jest na miejscu, np. *pokrowiec z krzesła, skorupka z jajka* (to zresztą można rozumieć i inaczej: jako rzecz zdjętą z czegoś, podobnie jak *but z lewej nogi, jabłko z drzewa*)».

Że się ten porozbiorowy prowincjonalista co do geografii mylił, dowodzi przykład z autora uwzględnionego przez SW, Alberta Wilczyńskiego, z jego bardzo niegdyś popularnej powieści «Kłopoty starego komendanta», wyd. 2., z r. 1879 (I. jest z r. 1856), t. III: są tam mianowicie «dwie ogromne *beczki z kapusty*»; Wilczyński był rodem z Warszawy (ur. 1829), a szkoły przeżył w Kieleckim. A i dziś na moim semi-

narium młoda częstochowianka wyznaje, że napisałaby *flaszka po piwie*, ale na codzień używa *flaszki z piwa*. Zna też *flaszkę z piwa* Radomsko i Ilża, znów więc północna Małopolska, gdy Poznań — wg wiadomości z seminarium pr. f. S. Urbańczyka — nie zna jej ani *z piwa*, ani *po piwie*, a tylko *od piwa*, jak w 2. kierunku Suwałki. Wygląda to na razie tak: dawna Małopolska *z piwa*, Wielkopolska i Mazowsze *od piwa*. W sferze warszawskiej takie *z* przy naczyniu wydaje się być nie znanym, walczą tam z sobą starsze *od* i nowsze *po*. Podam jeszcze, że Prus (czy może jego korektorzy?) w ostatniej swej powieści «Dzieci» (1908) pisze: «schował się za *beczkę po cukrze*» (Pisma, wyd. PAL-u, XXI 251).

Tak więc na podstawie danych z południowej b. Kongresówki i b. Galicji, w której jest to bodaj jedyny swobodny, naturalny sposób mówienia, trzeba *beczkę z piwa* określić jako dawny, przynajmniej przedrozbiorowy małopolanizm, nie mazowizm ani wielkopolanizm.

Nawiasowo warto zaznaczyć, że — jak często bywa u nielingwinistów — autor podanej wyżej notatki uważał SW nie tyle za ogólnopolskie dzieło o zamiarze naukowym, ile za poprawnościowe, i to «królewskie», skoro sądził («toteż»), że jego autorowie świadomie nie wzięli do swego skarbcza tego właśnie znaczenia. Ja mam o Karłowiczu czy Niedźwiedzkim o wiele lepsze wyobrażenie: na pewno by je wzięli, gdyby mieli odpowiedni cytat; tylko że zapewne opatrzyliby je wykrzyknikiem. Przypuszczenia można by snuć i dalej: wątpię, by z Wilczyńskiego nie ekscerpowano właśnie jego najpopularniejszej powieści, a w takim razie «kscerpującego owe *beczki z kapusty*» widocznie nie uderzyły jako coś osobliwego.

Natomiast ciekawe, że właśnie ten wróg *flaszki z piwa* sam zwraca uwagę na przykłady wyjaśniające tę konstrukcję, a których dziwnym przypadkiem w SW też nie ma. Są to: *skorupka z jajka*, *pokrowiec z krzesła* i — nie wiadomo, dla czego osobno postawiony — *but z lewej*

nogi. Kategoria więc wcale nie odosobniona.

Bo *jablko z drzewa* to już co innego, to pospolite znaczenie «z góry na dół», takie jak *zdjąć z szafy*, gdzie *z* nie odpowiada starocerkiewnemu *izъ* ale *szъ*. I tu dowiecnie o «butelce zrobionej z piwa» m. gliby się pytać, czy to jabłko jest drewniane. Ale przecie ogół mówiących nie jest tak tępy, by brał każdy wyraz jednoznacznie, niezależnie od połączenia, boby nie rozumiał, jak zegar może iść, towar ze sklepu wyjść itp. bez końca. Ale to już cecha znamienita dowiecipu: zrodzony z jakiejś specjalnej okoliczności, trafi na szczęśliwą chwilę i upowszechni się, nie pociągając za sobą innych identycznych faktów. Tak się stało i tutaj. *Butelkę z piwa* w pewnych dość szerokich kregach ośmieszono. Tak też z pewnością pojmował sprawę St. Słoński, opatrując te zwroty w swoim «Słowniku polskich błędów językowych» wykrzyknikiem, a zalecając wyłącznie *od piwa*, nie *po piwie*. Por. też JP XXIX 180 a.

Wreszcie jakże się ma mówić? Jedni wolą *od*, drudzy *do*. Jako humorystyczny rezultat wspomnę autentyczną odpowiedź Romana Zawilińskiego kiedyś w jego Poradniku, że klucz jest *do* szafy, gdy się ją idzie otwierać, a *od* szafy, gdy się go z zamku wyjmuje. «Najlogiczniejsze» jest *po*, boć nie idzie o butelkę specjalnie do piwa fabrykowaną, o kieliszki specjalne *do* wina, ani nawet o indywidualnie do tego używane, ale o butelkę, pudło, beczkę, w których coś było; najlepiej się to widzi na *flaszce z piwa* czy *nafty*, tj. flaszce trącej jeszcze swą poprzednią zawartością, do której więc nie można nalać np. mleka. Może być, że to *po* zwycięży, ale na razie jest bardzo teoretyczne, nie znane np. na zachodzie i północnym wschodzie, a i dla warszawiaka Słońskiego widocznie nienaturalne, sztuczne.

Koniec końców, we *flaszce z piwa* nie było nic złego ani językowo, skoro mamy używane zwroty zupełnie analogiczne, ani treściowo, skoro nie mogło być mowy o nieporozumieniu. Wobec tego nie wysmie-

wajmy się już z niej i zostawmy ją w dozwolonym obrocie razem z walczącymi z sobą *flaszką od i po piwie*. A kiedy jedno z nich zwycięży, uznamy je za wyłącznie poprawne.

Innym tego typu ośmieszonym zwrotem jest pd.-polskie *na polu, z pola*, np. *jak tam dziś na polu?* 'na dworze' (to *na dworze* jest też znaczeniowym archaizmem), *naniósł zimna z pola* 'z ulicy' lub stp. *z nadwiorza* (jak się do dziś słyszy czasem od Królewaków; nie potrafię powiedzieć, z których okolic). Znam to *na polu* od dziecka, ale choć zasadniczo mówię po krakowsku, to jednak — może pod wpływem kresowej matki — nigdy go nie używałem; natomiast stale tak mówił pierwszorzędny stylista Jan Rozwadowski. A czyż mniej-szym nonsensem jest powiedzieć, że coś *upadło na ziemię*, gdy się to stało w pokoju i upadło wcale nie na 'ziemię', ale na 'podłogę', może nawet na 'dywan'?

W sferach «niższych» są też *okna od pokoju i od pola*, czemu się nie można dziwić, bo jeszcze w XVII w. *zewnątrzne* mogły oznaczać 'wewnętrzne', tj. 'zewnątrza'.

Natomiast w XX wieku drukuje się *skrzynie spod towarów, worki spod maki*. Stwierdzić jednak trzeba, że taki zwrot razi nawet tych wcale nierzadkich, co nie wiedzą o jego rosyjskim pochodzeniu, a wolą tradycyjną *beczkę z wina i pudło z cukru*, niż «logiczną» *beczkę czy paczkę po kapuście, po cukrze*.

Zwrotowi temu poświęciliśmy tyle miejsca, bo stosunek do niego typowy jest dla sposobu rozstrzygania zagadnień poprawnościowych. Pokazuje m. i., że łatwo jest rzucić tak od ręki jakieś załatwienie, oparte na własnym przyzwyczajeniu i pozornej «logice», ale trudno nieraz o uzasadnioną decyzję.

K. Nitsch.

Dodatki do dawniejszych artykułów

Jeszcze o wykołajeniach w Bogurodzicy

(p. JP XXVI, 1946, s. 88a).

W sprawie tej czy innej postaci tego tekstu w «Krzyżakach» mogę dodać, że już Sienkiewicz zmienił «swój» pierwotny tekst przed wydrukowaniem. Bo pierwotnie napisał jeszcze gorzej, niż jest zwykle w druku, a co autor artykułu kwalifikuje jako «bezsensowne wykołajenie».

Niewielu już oczywiście znajdzie się świadków krakowskiego odczytu Sienkiewicza w r. 1900 (jeśli się nie mylę o jeden rok, nie więcej). Sienkiewicz kończył wtedy pisać «Krzyżaków», więc uproszono go — już nie pomnę, jaka instytucja —, aby na jakiś cel publiczny odczytał opis bitwy pod Grunwaldem. Rzeczywiście stało się tak: w sali Muzeum Narodowego w Sukiennicach, na tle obrazu Matejki «Grunwald» ustawiono estradę i Sienkiewicz odczytał ten ustęp z powieści, jeszcze nie ukończonej.

Jakże byłem zdumiony, słysząc Sienkiewicza czytającego: *Twego syna krzyciela zbożny czas, chlebny czas!* Ale w druku «Krzyżaków» już tego nie znalazłem; zapewne któryś z jego bliskich przyjaciół, znający się na rzeczy, zwrócił mu uwagę na to po prostu zabawne nieporozumienie, prawdopodobnie tak z nim zaprzyjaźniony Karol Potkański, świetnie znający średniowiecze.

Nazwałem to zabawnym nieporozumieniem, bo oczywiście *chlebny czas* powstał pod wpływem *zbożnego czasu*, jakoby od *zboża* pochodzącego. Ale Sienkiewicz widocznie był do tego tekstu przyzwyczajony, bo taka «Bogurodzica» zachowała się u niego we wcześniejszym «Potopie»:

U Twego Syna, Hospodyna,
Spuści nam, ziści nam
Chlebny czas, zbożny czas.

Patrz wydanie 6., tom III, s. 260.

Tadeusz Estreicher.

Spis treści Języka Polskiego

t. XXI—XXX.

1. Rozprawy, artykuły, notatki

A. G.: Jeszcze o *rodzeństwie* u Mickiewicza i Słowackiego. XXIV 89. — Jeszcze o *rodzeństwie* jako 'rodzinie, dzieciach'. XXIV 127. — *Rodzeństwo*. XXV 28. — *Polactwo*. XXV 119.

Abiński M.: *n w chcąc*. XXI 180. — Recenzje p. pod Głębicki J.

ag: Z przygód polonisty. XXI 51.

Altbauer M.: O pochodzeniu wyrazu *sitwa*. XXVIII 79. — *Rekem* — perypetie polskiego skrótu. XXVIII 150. — Przyczynki do słownictwa wojennego: *Musulman* $\Leftarrow$ niem. *Muselman*. XXX 84. — Pol. *robić machlojki*. XXX 125.

B. H.: Karta (Malinowskiego) z Objawień św. Brygidy odnaleziona. XXVIII 146.

Banaczkowski P.: O nazwach, nazwiskach i przezwiskach w Wąchocku (Świętokrzyskie). XXIX 78.

Bąk S.: *Kuleć, kulawy* i homonimy. XXV 110. — Ogólnopolskie *jarmark*. XXVI 46. — *Praski Staw*. XXVI 116. — *Ciuchy* $\Leftarrow$ **czuchy*. XXVII 78. — W sprawie wyrazu *policzek*. XXVII 172. — **Wężnica* i formacje pokrewne. XXVIII 14. — *Lanka, półlanek, półlankowy*. XXVIII 117. — Jeszcze o dzisiejszym znaczeniu *kaźni*. XXVIII 153.

Bechzyć-Rudnicka M.: Polemika z E. Klichem. XXIII 152.

Biermański W.: Nazwy członków rodziny książęcej w gwarach polskich. XXIII 111.

Birkenmajer J.: *Metamorfozy Lucyfera*. XXI 24. — *Laura i Ławra*. XXI 75. — „*Pomnij, Ryków kamrat...*”. XXI

129. — *Kmieć i starosta*. XXI 174. — O tytułach: *cesarz i król*. XXIII 133, 172. — *Kot i kotwica*. XXVI 66. — Recenzje p. pod Fox P.

Brodowska M.: Zjawisko leksykalizacji na wybranych przykładach z „*Pana Tadeusza*”. XXIX 70. Uwagi językowe o książkach p. pod: Dąbrowska M.

Buczek K.: Oświadczenie w sprawie *Dąbrówki*. XXIV 128.

Budzyk K.: Gwara a utwór literacki. XXI 97. — O gwarze, języku literackim i języku literatury. XXII 161. — Jeszcze w sprawie neologizmów w literaturze. XXIV 6.

Chojecki A.: Słoński, Szober, *Sapieha*. XXVIII 24. — Uwagi językowe o książkach p. pod Estreicher K.

Czekanowski J.: Polszczyzna w dolinie Topli. XXX 181.

Dawny bakałarz: O ortograficznej pauzie. XXVII 112.

Dąbrowska M.: Od strony pisarza. XXV 87. — O rzekomych zagadkach językowych. XXVII 90.

Dejna K.: Elementy polskie w gwarach zachodnio-mańskich. XXVIII 72. — Z najnowszej dialektologii śląskiej. XXIX 206.

Dłuska M.: *Dla* — przyimek sentymentalny. XXI 14. — W sprawie *c* i *n* „dziąsłowego”. XXII 59. — *Sylaba* czyli *zgłoska*, ale nie *tehnionka*. XXVI 23. — Jeszcze o *tehnionce* zwanej *syłabą* lub *zgłoską*. XXVI 57. — Recenzje p. pod Wieczorkiewicz B.

Doroszewski W.: Nieporozumienia w notatkach. XXI 118. — Forma *zakopiański*. XXV 25. — Dyskusyjne uwagi o szyku przymiotników. XXVII 154. — Jeszcze o *zamkniętych rekolacjach*. XXVII 177.

Drapella H.: Przyczynek do dziejów wyrazu *romans*. XXIX 36.

Estreicher T.: Uwagi do artykułu o „*Budzie i wyrazach pokrewnych*”: *Szpikulec*. XXII 148. — Z dziejów polskiego słownictwa chemicznego. XXIV 47, 80. — Jeszcze o *rodzeństwie* jako ‘rodzinie, dzieciach’. XXIV 127. — *Imię, przezwisko, nazwisko*. XXV 62. — Uwagi do odpowiedzi Redakcji nr 302 (*Imię, przezwisko, nazwisko*). XXV 96. — *W oboim żywiole*. XXVI 122. — *Dermatolog — skórnik*. XXVI 123. — *Palkierz*. XXVII 24. — Uzupełnienia do artykułu A. Zaręby „*Włoskie zapożyczenia we współczesnej polszczyźnie*”. XXVII 149 — *Brukalice i pobruczę*. XXVIII 81. — Dzisiejsze znaczenie *kaźni*. XXVIII 82. — *Brus i bruszenie*. XXVIII 121. — Jeszcze o wykołojeniach w Bogurodicy. XXX 210.

Folejewski Z.: Sprawa asymilacji grup spółgłoskowych *tenuis + rz*, w w języku polskim. XXX 123.

Folfasiński S.: *Mecenas* przed sądem językoznawców i prawników. XXVI 14. — Mieszanie się końcowego *-arz*, *-aś* i *-asz*. XXVI 120.

Galas P.: Przyczynek do geografii przyrostka *-ity*. XXII 121. — Przyrostek *-ic* w nazwach mieszkańców wsi (na podstawie współczesnego materiału gwarowego). XXIII 13. — *Wyschulicha*. XXIII 58. — *Wyzgielicha* i *wyskać*. XXV 29. — Urzędowe a ludowe nazwy miejscowości w powiecie bocheńskim i okolicy. XXIX 51.

gł.: Nazwy miejscowe i osobowe w polskiej prasie. XXVI 179.

Gołąb P.: O kilku nazwach topograficznych na Śląsku Opolskim. XXIII 1. — *Malopiana* czy *Mała Panew*. XXIV 121. — *Mała Panew* czy *Malopiana*. XXV 30.

Gołębiowski S.: *Szaber*. XXVI 23. — *Olek* i *Alek* w jednym stali domku. XXVII 84.

Gotkiewicz M.: *Słowak — Słowiak, słowieński — słowioci*. XXVI 97.

Górski K.: O formie *Polskiej* zamiast *Polski*. XXIII 92. — Odpowiedź prof. Milewskiemu. XXVII 87. — Kilka wyrażen prawniczych w języku Mickiewicza. XXVIII 129. — *Szybkonogi kalakut* u Żeromskiego. XXX 87.

Grappin H.: Notatki słowotwórcze. 1. O podziale przymiotników złożonych z pierwszym członem przymiotnikowym. XXI 42. — 2. *Starodawny*. XXIII 52. — 3. *Zacny*. XXIV 65. — Odpowiedź W. Doroszewskiemu. XXI 121. — Na marginesie artykułu o „*dopełniaczu w funkcji okolicznika sposobu*”. XXIV 9. — O końcówce *-ę* biernika żeńskiego liczby pojedynczej przymiotników. XXVIII 169. — O staropolskich przymiotnikach typu imiennego miękkiego. XXIX 202. — O staropolskim przysłówku *fszegdiincy* (Kaz. gn.). XXX 9. Grzegorzczak M.: Jeszcze jeden *Alek*. XXVII 150.

H. Z.-J.: *Polactwo*. XXV 119.

Hrabec S.: O nazwie miejscowej *Zawichost* i podobnych nazwach żartobliwych. XXVI 80. — *Holenderski towar*. XXVII 82. — *Szafa gra*. XXVII 176.

Huber M. T.: *Materiał* czy *tworzywo*? XXVI 85. — W sprawie terminologii matematycznej. XXVIII 93. — *Skalarowy* czy *skalarny*? XXX 46.

Ingarden R.: Recenzje p. pod Sprawozdania... PAU, kwiecień 1949.

J. G.: Różnice między językiem galicjskim a królewiackim. XXVIII 89, XXIX 137.

Jaczewski T.: *Więźniarka*? XXVIII 28. — *Matos*. XXX 186.

Jakubowski W.: Uwagi o językowej stronie przekładów z języka rosyjskiego na polski. XXIX 155.

Janów J.: Staropolska kołęda gwarowa. XXII 171. — *Perkaty, perkonosy i pernonosy*. XXIII 105. — *Szach ‘pies’*. XXVII 106. — Jeszcze o *surmie*. XXVII 168.

Jodłowski S.: O przysłówkach, partykułach i im pokrewnych częściach mowy. XXI 97.

Kaczmarek L.: Sposoby spieszczeń w wielkopolskiej pieśni ludowej. XXI 141.

Karski G.: Uwagi do artykułu „Różnice między językiem galicyjskim a królewiackim“. XXIX 233. — Jeszcze słówko... XXX 93.

Kazet: „Perelki językowe“ w Trybunie Ludu. XXIX 234.

kin: *Szklane odrzwia zakryte drewnianymi wrzeciądzami*. XXII 183. — Z wahań bieżącego języka: *Zaliczać coś do jednego z najgorszych*. XXIII 60. — *Stwierdzać*. XXVII 125. — Przegląd prasy. XXVIII 124.

Kl. P.: p. pod Lande J.

Kleczkowski A.: Polski *fircyk* z niemieckiego *fürwitzig*. XXI 167. — *Oryl*. XXIV 131. — Polska terminologia szachowa. XXVI 78. — Odpowiedź redakcji nr 280. XXI 126. — Recenzje p. pod Meulen R., Słowniczek morski, Słownik morski.

Kleiner J.: Z listy błędów językowych. XXVI 159.

Klemensiewicz Z.: † Artur Passendorfer. XXI 1. — *Dla* - przyimek sentymentalny. XXI 17. — Walka o ortografię. XXI 81. — Z *Techebu* do *Pierzeksportu*, czyli o nazwach przedsiębiorstw handlowych, przemysłowych itp. XXII 20. — Z rozważań o wątpliwościach problematyki składniowej. XXII 33. — Miłośnictwo języka w dziejach polszczyzny. XXV 1, 47. — A. Sandauera „Filozofia Leśmiana“. XXVI 28. — *Pan i obywatel*. XXVI 33. — Jeszcze o *technionce* zwanej *syłabą* lub *zgłoską*. XXVI 58. — *Materiał* czy *tworzywo*? XXVI 86. — Czy wyraz *raz* może być liczebnikiem? XXVI 113. — *Dermatolog* — *skórnik*. XXVI 123. — *Pałkierz*. XXVII 24. — *Obój raz* po Mickiewcu. XXVII 25. — *Skór-guma*? XXVII 28. — Poprawność i pedagogika językowa. XXVII 38. — Czy obce nazwy własne należy pisać tak, jak się je wy-

mawia? XXVII 65. — Przyczynek lingwisty do pewnej polemiki. XXVII 143. — Do artykułu A. Mirowicza „Przysłówki przy liczebnikach, zaimkach i rzeczownikach“. XXVIII 27. — *Rozpracować*. XXVIII 59. — Na marginesie rozprawy „*Póki i nim*“ ze „Studiów z historii polskiego słownictwa“ Kazimierza Nitscha. XXVIII 182. — Czy sprawa dawności mazurzenia w języku polskim rozstrzygnięta? XXIX 14. — W sprawie ustalenia nazwy *prawo nadbrzeżne*. XXX 45. — *Skalarowy* czy *skalarny*? XXX 46. — Odpowiedzi Redakcji: nr 318 XXVI 91; nr 319 XXVI 93; nr 325 XXVI 181; nr 326 XXVI 183; nr 327 XXVI 184; nr 328 XXVI 185; nr 331 XXVI 186; nr 332 XXVII 30; nr 341 XXVII 96; nr 343 XXVII 126; nr 345 XXVII 127; nr 348 XXVII 159; nr 349 XXVII 159; nr 354 XXVIII 29; nr 360 XXVIII 62; nr 370 XXIX 42; nr 373 XXIX 44; nr 374 XXIX 44; nr 375 XXIX 45; nr 400 XXX 143; nr 401 XXX 192. — Recenzje p. pod Chojecki A., Doroszewski W., Gaertner H., Lehr-Splawiński T., Pniewski W., Poradnik Językowy, Rysiewicz Z., Słoński S., Sprawozdania... PAU (grudzień 1949).

Klemensiewiczówna I.: Czy wolno nam mówić *we wodzie ze sokiem*? XXX 193.

Klich E.: Uwagi do tekstu piosenki „*Lata ptaszek po ulicy*“. XXII 92. — Uwagi na marginesie utworu Marii Bechzyce-Rudnickiej pt. *Malerza raweńskiego o wieczek dwanaście*. XXIII 84. — Uwaga do rozprawki p. H. Konecznej „*Gwarowe aże, aże*“ (PF XVII, 1937, 172 — 3). XXIII 117. — Polemika z M. Bechzyce-Rudnicką. XXIII 155. — Trzy grosze do sprawy *fircyka*. XXIII 170. — Jeszcze o *Wawelu*. XXIV 89.

Komitet Ortograficzny PAU: Komunikat z IV posiedzenia pełnego (7 i 8 II 1936). XXI 48. — Komunikat z VI zebrania (20 i 21 IV 1936). XXI 78.

Kotański W.: Japońskie wyrazy w języku polskim. XXVII 161.

Kowalski T.: *Sarnapa — żyrafa*. XXVI 22. — Terminologia szachowa. XXVI 122. — *Szarańcza*. XXVII 52. — Krejci K.: Polemika z S. Urbańczykiem. XXIII 93.

Kruszyński T.: Jeszcze o nazwach maści końskich. XXX 80. — Czy Al. Brückner był nieomylny? XXX 136.

Kuraszkiewicz W.: Jak brzmi celownik — miejscownik rzeczowników na *-ha*, np. *Sapieha, duha*? XXVIII 133. — Nazwy maści końskich dziś i w 1539 r. Ćwiczenie słownikowe. XXIX 145. — Jeszcze o staropolskich wyrażeniach *z siwa gniady* i *światło gniady*. XXIX 227.

Kuryłowicz J.: Językoznawstwo rosyjskie ostatniej doby. XXVII 1. — Recenzje p. pod Milewski T.

Lande J.: W sprawie polityki językowej. XXVII 33. — Zagadki językowe. XXVII 59. — Odpowiedź M. Dąbrowskiej. XXVII 91.

Lehr-Spławiński T.: † Antoine Meillet. XXI 148. — *Buda* i wyrazy pokrewne. XXII 111. — Odpowiedź na uwagi T. Estreichera i A. Tomaszewskiego do artykułu o „*Budzie* i wyrazach pokrewnych”. XXII 150. — † Stanisław Szober. XXIII 129. — Pol. *chłonać, otleć*. XXIV 40. — † Aleksander Brückner. XXIV 97. — O pochodzeniu nazwy rzeki *Nysa*. XXV 45. — O pochodzeniu pol. *baczyć*. XXVI 166. — Znowu o nazwie Słowian. XXVIII 140. — Przełom w językoznawstwie radzieckim. XXX 165. — Recenzje p. pod: Słownik wyrazów obcych.

Łoś J.: Zasługi prof. A. Brücknera w zakresie zbierania materiałów do historii języka polskiego. XXIV 102.

M. J. P.: Uwagi językowe o książkach p. pod Rudnicki A.

Machek V.: Dodatki etymologiczne. XXIX 229.

Matysik S.: W sprawie ustalenia nazwy *prawo nadbrzeżne*. XXX 45. — *Prawo nadbrzeżne* czy *prawo awarii*? XXX 81.

Małecki M.: Recenzje p. pod Friedrich H. — Uwagi językowe o książkach p. pod: Mika E., Zaremba J. A.

Meillet A.: Zasady polskiego fonetyzmu (przekład K. Nitscha). XXI 161.

Milewski T.: *Olza*. XXIII 164. — O zakresie i przedmiocie badań stylistycznych. XXIV 33, 73, 106. — Odpowiedź prof. K. Górskiemu. XXVII 89. — List do Redakcji JP. XXX 141. — Recenzje p. pod: Górski K., Kuryłowicz J.

Milik J. T.: *Kuleć, kulawy* i homonimy. XXV 109. — Gwara ludowa w nowelach Sienkiewicza. XXVI 139. — *Szaber*. XXVII 21. — Warszawskie komunikacje. XXVII 23. — *Wyzgułicha*. XXVII 25. — *Ciuchy* i inne warszawizmy. XXVII 79. — Słownictwo powstańcze. XXVII 97. — *Kapo*. XXVIII 20. — *Rozpracować*. XXVIII 58. — Podlaskie wyrazy na *-ha*. XXVIII 83. — *Witeź*. XXX 138.

Mirowicz A.: Wartość uczuciowa rozkaznika a złożenia typu *czyścibut*. XXVI 170. — Przysłowki przy leczbnikach, zaimkach i rzeczownikach. XXVII 166. — O swoistej funkcji pozagramatycznej partykuł. XXIX 30, 240.

Morawski J.: Wyrazy hiszpańskie w języku polskim. XXII 129, 172. — Gwarowe *miderak*. XXIV 89.

Nitsch K.: Najtrudniejsza sprawa ortograficzna. XXI 19. — Lokalizacja zbioru wyrazów Milewskiej „Słowniczek gwary wlkp.” (Uwaga do notatki A. Tomaszewskiego „Neologizmy gwarowe u Reymonta”). XXI 55. — *Sprzączka*. XXI 56. — *Ten, czyj*. XXI 56. — *Inny* i jego odmiany. XXI 71. — *Jeszcze ten, czyj*. XXI 95. — *Uzior, udział*. XXI 149. — *Szyk się*. XXI 154. — *Prócz*. XXI 155. — A. Meillet, Zasady polskiego fonetyzmu (przełożył i przypisami opatrzył K. Nitsch). XXI 161. — *Polskie* „język polski”. XXI 177. — Uwagi o dawniejszych granicach Kociewia (Do artykułu Z. Stamirowskiej „Kociewie i inne nazwy grup językowo-terytorialnych na pierwotnym Pomorzu”. XXII

82. — Typ *-ywuje* obok *-ywa*, *-uje*. XXII 89. — Uwagi do tekstu piosenki „Lata ptaszek po ulicy“. XXII 92. — † Lorentz, † Berneker, † Agrell, † Miletycz. XXII 97. — Jedno z prymitywnych zapatrywań na obcy język. XXII 120. — O pewnych *państwu*. XXII 121. — Uwaga o słownictwie średniopolskich tekstów mazowieckich (Do artykułu J. Janowa „Staropolska kołęda gwarowa“). XXII 171. — Miejscownik od *dobro*. XXII 183. — Dodatek do artykułu „O pewnych *państwu*“. XXII 183. — Dopiski do artykułu J. Wepścięcia „Rozwój form *dwiema*, *dwoma* w języku polskim“. XXIII 10, 11, 12. — Wspomnienia o Fr. Lorentzu. XXIII 30. — Genealogia *księżniczki*. XXIII 33. — Dwa szczegóły z języka Mickiewicza: 1. *Rodzeństwo* jako ‘rodzina’. 2. *Szpinka*. XXIII 56. — O językowym dziale studiów polonistycznych. XXIII 65. — O formie *Polskiej* zamiast *Pol-ski*. XXIII 92. — O znajomości wyrazów nowołacińskich. XXIII 95. — Przypisek do artykułu J. Janowa „*Perkаты, перконы i перносы*“. XXIII 110. — † Kazimierz Wójcicki. XXIII 116. — Dwaj zapomniani miłośnicy języka. XXIII 125. — W sprawie Śląska Zaolziańskiego. XXIII 161. — Uwagi językowe o wydaniach bajek Krasickiego. XXIII 167. — *Wawel*, na *Wawelu* — staropol. *Wawel*, na **Wawlu*. XXIII 178. — Dodatek do Mickiewiczowej *szpinki*. XXIII 180. — *Wawel* — na *Wawlu*. XXIV 24. — Dodatek o *ochłonać* ‘ochłodnać’. XXIV 45. — Dodatek do „Genealogii *księżniczki*“. XXIV 126. — Jeszcze o *rodzeństwie* jako ‘rodzinie, dzieciach’. XXIV 128. — *Polskie*. XXIV 131. — O nową reformę ortografii. XXV 11. — *Dać sobie rady*. XXV 26. — *Rodzeństwo*. XXV 29. — *Widzę pana starosty*. XXV 30. — *Mierzynny palec*. XXV 31. — *Oplonać* — *ochłonać*. XXV 31. — *Wawel* — na *Wawlu*. XXV 31. — Nazwy miejscowe w odzyskanej Polsce zachodniej. XXV 33. — † Edward Klich. XXV 65. — *Szerzawy* i *Wielewie*.

XXV 83. — Uwagi do artykułu M. Dąbrowskiej „Od strony pisarza“. XXV 88, 89, 90. — Głosy o mowie ludowej Ziemi Odzyskanych. XXV 115. — W *kropce*. XXV 120. — † Henryk Oesterreicher. XXVI 1. — Pomijany przez gramatyków narzędnik miary czasu. XXVI 16. — O artykule H. Ułaszyna „Ślady po Słowianach załabskich“. XXVI 29. — O artykule W. Doroszewskiego „Język Warszawy“. XXVI 30. — W sprawie *Nysy*. XXVI 48. — † Józef Birkenmajer. XXVI 65. — O artykule H. Ułaszyna „Nowe wydanie «Krzyżaków»“. XXVI 87. — W *oboim żywiole*. XXVI 88. — Pierwsze ustalone nazwy Ziemi Odzyskanych. XXVI 118. — † Mieczysław Małecki. XXVI 129. — Pogadanki o imionach i nazwiskach: 1. *Nowocien*, *Przybycień*, *Stepień*, *Pochopień*. XXVI 150. — 2. Nazwiska od ptaków i ...potraw. XXVII 52. — 3. O obcoznościach *-owski* || *-oski* i *-iński* || *-eński*. XXIX 224. — Jeszcze o *oboim żywiole*. XXVI 152. — *Janwieta* (l. mn.) = *adwent*. XXVI 161. — O język ludowy Sienkiewicza. XXVI 175. — *Szaber*. XXVII 23. — Jeszcze o *oboim żywiole*. XXVII 80. — Jeszcze przykład na składnię *widzę pana starosty*. XXVII 84. — Odpowiedź M. Dąbrowskiej. XXVII 93. — **Wężnica*. XXVII 101. — *Pantarka* i synonimy. XXVII 104. — *Cer* i *czyr*. XXVII 116. — Trzej zamordowani przez Niemców poznawscy lingwiści. XXVII 129. — Boje o nazwy miejscowe na Ziemiach Odzyskanych. XXVI 146. — *Należy do jednego z najwybitniejszych*. XXVII 158. — O synonimach u Ż. romskiego. XXVII 174. — Linde XVII 185. — W 50-lecie śmierci Lucjana Malinowskiego. XXVIII 1, 54. — **Wężnica* i formacje pokrewne. XXVIII 14. — Odmiana rzeczowników męskich na *-o*. XXVIII 21. — O formy *Sapieże*, *duże* itp. XXVIII 53. — † Tadeusz Kowalski. XXVIII 65. — Dzisiejsze znaczenie *kaźni*. XXVIII 82. — Dopisek do artykułu J. Trypućki „Czy jako pierwszy jest germanizmem?“ XXVIII

104. — *Polactwo* po raz ostatni. XXVIII
 123. — Jak brzmi celownik - miejscownik rzeczowników na -ha, np. *Sapieha, duha?* XXVIII 138. — Karta (Malińskiego) z Objawień św. Brygidy odnaleziona. XXVIII 146. — Jeszcze o dzisiejszym znaczeniu *kaźni*. XXVIII 153. — Odkąd polska narodowa chorągiew jest *biało-czerwona?* XXVIII 161. — Dopisek do artykułu A. Zaręby „Z zagadnienia gwarowych nazw odcieleni i połączeń kolorów”. XXVIII 163. — O końcówce -ę biernika żeńskiego liczby pojedynczej przymiotników. XXVIII 169. — Dopisek do artykułu W. Taszyckiego „Psałterz floriański nie jest zabytkiem śląskim”. XXIX 14. — Dopisek do artykułu Z. Klemensiewicza „Czy sprawa dawności mazurzenia w języku polskim rozstrzygnięta?”. XXIX 22. — *Żrenica* 'tęczówka'. XXIX 27. — Składnia *dwojga*. XXIX 35. — Kronika: 1. Turniej językowy Ziemi Odzyskanych; 2. Imionictwo w Częstochowie; 3. O *świarnej* *rodowiance*. XXIX 38. — *Nauka a umiejętność*. XXIX 49. — Uwaga do artykułu W. Taszyckiego „Dlaczego w wyrazach rodzimych wszędzie jednakowo oznaczamy samogłoski nosowe i co stąd wynika”. XXIX, 68. — *Mieszkanie, izba*. XXIX 75. — *Czytelność*. XXIX 77. — W sprawie miejscownika typu *Sapiezie, Sapiesz* ... oby po raz ostatni. XXIX 80. — *Przechwałki*. XXIX 81. — „Panopticum” Tuwima. XXIX 92. — Dopisek do artykułu W. Taszyckiego „Psałterz floriański jest zabytkiem małopolskim”. XXIX 125. — Z powodu B. Hryniewieckiego „O fałszywych i nieudolnych polskich nazwach roślin”. XXIX 135. — Dopisek do notatki A. Świdorskiej „Po jakimu mówił Mickiewicz z Karoliną Jaenisch?”. XXIX 230. — „Perelki językowe” w Trybunie Ludu. XXIX 235. — † Adam Kleczkowski. XXX 1. — Artykuły o języku polskim w Odrodzeniu. XXX 42. — Czy *chramy, gontyny* i *witeźiów* zawdzięczamy młodopolskim modernistom? XXX 49. — Fałszywe

echo. XXX 92. — *Światopogląd*. XXX 93. — *Szwarc*. XXX 137. — *Dziki bez*. XXX 139. — Dwie sprawy terminologiczne: 1. *Język kulturalny*; 2. *Pogadanka* (naukowa). XXX 139. — Odpowiedź na list prof. T. Milewskiego i W. Taszyckiego. XXX 141. — O pierwotną nazwę *Szczecina*. XXX 185. — Kronika: 1. Językoznawstwo na publicznym posiedzeniu PAU; 2. Odczyty PEN-Klubu o teorii i praktyce przekładów. XXX 187. — Odpowiedź na list W. Taszyckiego. XXX 189. — Dopisek do artykułu I. Klemensiewiczówny „Czy wolno nam mówić *we wodzie ze sokiem?* XXX 203. — *Worki z maki — skrzynie spod towarów* XXX 208 — Odpowiedzi Redakcji: nr 333 XXVII 31; nr 344 XXVII 127; nr 350 XXVII 186; nr 355 XXVIII 30; nr 356 XXVIII 30; nr 359 XXVIII 61; nr 366 XXVIII 187; nr 378 XXIX 47; nr 384 XXIX 143; nr 395 XXIX 239; nr 396 XXIX 239; nr 397 XXX 94. — Recenzje p. pod Bandtkie J. S., Bąk S., Biuletyn P. T. J., Dłuska M., Folejewski Z., Krysiński W., Kuraszkieвич W., Lehr-Splawiński T., Meulen R., Milewski T., Polski Słownik Biograficzny, Polsko-morawska księga, Rospond S., Slavia Occidentalis, Sehnayder J., Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU, Sprawozdania z Posiedzeń TNW, Taszycki W., Urbańczyk S., Westfal S., Wilkosz W. — Uwagi językowe o książkach p. pod: Choromański M., Kuńcewiczowa M., Res F.

Obrębska-Jabłońska A.: Neologizmy gwarowe u Reymonta. XXI 54. — *Kinofikacja*. XXVI 42. — Kaszubskie *grajny* i *siennik*. XXVII 108. — Liczebniki nieokreślone w systemie języka polskiego. XXVIII 111. — Strona dowodowa rodzimości zwrotu *jako pierwszy*. XXVIII 177. — Parę uwag do „Wyrażeń prawniczych w języku Mickiewicza”. XXVIII 180. — Polskie okcydentalizmy *nieczytelny, niejadalny*. XXIX 76. — Warszawski *Nowy Świat* w dopełniaczu. XXX 83. — Dopisek do artykułu K. Górskiego „Szybkonomi ka-

łakut u Żeromskiego“. XXX 87. — Zjazd Polonistów. XXX 130. — *Bloczek*. XXX 135. — Recenzje p. pod: Doroszewski W. — Uwagi językowe o książkach p. pod: Rudnicki L., Wittlin J.

Oesterreicher H.: *Poszywa, dziesięczyśło* i inne nieporozumienia, czyli o trudnościach odczytywania staropolszczyzny. XXII 65. — (*u*)*kradziono* czy (*u*)*kradnięto*. XXII 152. — Uwaga o *zacz* — *zacy*. XXIV 69.

Ostrowska E.: Z historii przymiotników złożonych typu *biało-czerwony* i *jasnoniebieski*. XXVIII 6, 40.

p.: Z humorystyki językowej: Słownik wyrazów obcych. XXX 142.

Pawłowski B., W sprawie nazw roślin. XXX 138.

Pawłowski E.: Gwara ludowa w „*Krzyżakach*“ Sienkiewicza. XXIX 107. — *Dziesięć Andromed do skał przykutych*. Z zagadnień udźwięcznienia międzywyrazowego. XXX 67. — Uwagi językowe o książkach p. pod: Zachemski A.

Piasecki W., *Bursztynowy świerzop*. XXVI 82.

Pigoń S.: Jeszcze o *rodzeństwie* u Mickiewicza i Słowackiego. XXIV 89. — Erratum. XXIX 190. — Dwie właściwości gwarowe w języku Mickiewicza. XXIX 193.

Polák V.: Czeska kultura językowa po drugiej wojnie światowej. XXX 54.

Pollak R.: O harmonii głoskowej u Piotra Kochanowskiego. XXVII 7. — Ze staropolskich stylistycznych osobliwości. XXVII 185.

Prezydium Komitetu Ortograficznego PAU. Oświadczenie wobec artykułu prof. J. Otrębskiego w *Środach Literackich*. XXII 55.

Psuja M.: *Więźniarka!*? XXVIII 28.

Rączy J.: O *technionce* zwanej dotąd *syłabą* lub *zgłoską*. XXV 93. — Jeszcze o *technionce* zwanej *syłabą* lub *zgłoską*. XXVI 56.

Redakcja: *Szereg* 'wiele'. XXI 57. — Nowa terminologia rodzinna. XXI 58. —

Plecak czy *worek*? XXI 58. — *Pielenie*. XXI 95. — Literaci o języku. XXI 116. — *W Białym*. XXI 155. — Z zagadnień pisowni imion własnych. XXI 156. — „Ustalenie ortografii podhalańskiej“. XXIII 31. — Nie udana próba oczyszczenia języka z rażących nazw firmowych. XXIII 61. — O Rożdżeńskiego *Officina ferraria*. XXIII 95. — Uwaga do artykułu W. Taszyckiego „A jednak *Dąbrówka*“. XXIV 88. — *W kropce*. XXIV 95. — Etymologiczne kuriozum. XXIV 96. — *Oryl*. XXIV 131. — † Franciszek Siedlecki. XXV 53. — *Nysa* czy *Nisa*? XXV 114. — *Polactwo*. XXV 119. — S. Urbańczyka „Wpływ wojny na nasz język“. XXVI 31. — *Dziecielina, świerzop, gryka*. XXVI 84. — O *bursztynowy świerzop* W. Piaseckiego. XXXI 153. — Dopisek do artykułu W. T. „O nazwach Śląsk i Ślężanie“. XXVI 156. — Dopisek do artykułu J. Kleinera „Z listy błędów językowych“. XXVI 160. — *Szereg*. XXVII 25. — Dopisek do art. Kl. P. „Zagadki językowe“. XXVII 60. — *Alek*. XXVII 84. — Uzupełnienia do artykułu A. Zaręby „Włoskie zapożyczenia we współczesnej polszczyźnie“. XXVII 149. — *Zamknięte rekolekcje*. XXVII 153. — Jeszcze o *zamkniętych rekolekcjach*. XXVII 177. — *Brukalice i pobruczę*. XXVIII 81. — *Więźniarka!*? XXVIII 28. — Różnice między językiem galicyjskim a królewiackim. XXVIII 89. — *Brus* i *bruszenie*. XXVIII 121. — Dopisek do artykułu M. Altbauera „*Rekem* — perypetie polskiego skrótu“. XXVIII 50. — Jeszcze o *jako pierwszy*. XXVIII 180. — Językoznawstwo w Łodzi. XXIX 37. — Kuriozum. XXIX 48. — Wyjaśnienie. XXIX 95. — Różnice między językiem galicyjskim a królewiackim. XXIX 137. — Dopisek do artykułu K. Górskiego „*Szybkonogi katalut* u Żeromskiego. XXX 87. — O język Kongresówki i Galicji. XXX 94. — *Katalut*. XXX 139. — Z listów naszych zagranicznych przyjaciół. XXX 187. — Zamknięcie wymiany listów. XXX 191.

Rospond S.: „Pleść *banialuki*“. XXIII 18. — Kultura językowa w Polsce XVI wieku: 1. Polemika poprawnościowa J. Maleckiego z J. Seklucjanem. XXIII 45. — 2. Polemika poprawnościowa J. Maleckiego z S. Murzynowskim. XXIV 115. — Nowotwory czy nowopotwory językowe? XXV 97. — Ze studiów nad polską toponomastyką: IV. *Nysa*. XXV 41. — V. *Zabrze*. XXIX 220. — VI. *Wschowa*. XXX 5. — Najstarsze polskie zdanie, z r. 1270. XXVIII 33. — Czy mazurzyli Małopolanie na przełomie XV/XVI wieku? XXIX 23. — Recenzje p. pod: Chojnacki W., Janów J., Kohutek Z., Taszycki W., Teslar J. A.

Rudnicki J.: O nazwie miejscowej *Trembowla*. XXII 134. — Jeszcze o *Trembowli*. XXII 182.

Rudnicki M.: Wyjaśnienie. XXIX 94, 95.

Rysiewicz Z.: Kilka uwag o niektórych funkcjach składniowych. XXIII 180.

Safarewicz J.: O *kobiecie* i *niebieście*. XXVI 154. — Z wahań bieżącego języka: 1. *Przekonywujący*; 2. *Lata pięćdziesiąte*; 3. *Reasumować*. XXVI 158. — O funkcji przysłówków w języku polskim. XXVIII 47. — W. Świętosławskiego „Sekret cudzoziemskiego akcentu“. XXIX 91. — Polskie imiona osobowe pochodzenia litewskiego. XXX 113. — Odpowiedzi Redakcji: nr 324 XXVI 125; nr 336 XXVII 60; nr 351 XXVII 187; nr 371 XXIX 43. — Recenzje p. pod: Buletyn PTJ, Inter arma, Milewski T., Rozwadowski J., Stopa R., Wróblewski B.

Safarewiczowa H.: Dopełniacz w funkcji okolicznika sposobu. XXIII 97, 147. — *W oboim żywiole*. XXVI 152. — Wyrazy na *-it* i na *-ita* w języku polskim. XXVII 50.

Siedlecki F.: Z zagadnień polskiego wiersza średniowiecznego. XXII 1, 42, 71. — O nowych badaniach nad budową wiersza. XXV 53, 69.

Sławski F.: *Kubek*, *kubel* i *stpol*. *kęblać*. XXII 140. — *Kubrak*. XXV

91. — *Polskie skromny*. XXVI 71. — *Pol. poczwara*. XXVII 13. — *Szarwark*. XXVII 62. — *Szaber — siabr*. XXVIII 50. — Najnowszy słowiański język literacki. XXX 181.

Słucki P.: Uwagi do artykułów o języku królewiackim i galicyjskim. XXX 48.

Słuszkiewicz E.: *Polskie skromny*. XXVI 76. — *Pol. surma*. XXVI 114. — *Nie zazdraszczam*. XXVII 95. — *Cer i czyr*. XXVII 116. — W obronie czystości i poprawności języka. XXVII 156. — *Burma czy Birma?* XXVIII 51. — O dobre imię matematyki staroindyjskiej. XXVIII 84. — W sprawie *surmy*. XXVIII 85. — *Cer* w *SiEt*. Brücknera. XXVIII 85. — O *Roth'cie*. XXVIII 95. — Jeszcze raz jako pierwszy. XXVIII 151. — *(piy)able* i *(pij)alny*. XXIX 126. — O dopełniaczach na *-a* i *-u* w nazwach części ciała. XXX 120.

Stadtmüller K.: Sposób ustalania polskiego słownictwa technicznego. XXII 123. — Recenzje p. pod: Hutnictwo żelazne, Stadtmüller K.

Stamirowska Z.: *Kociewie* i inne nazwy grup językowo-terytorialnych na pierwotnym Pomorzu. XXII 52, 80.

Stein I.: Jeszcze o dzisiejszym znaczeniu *każni*. XXVIII 153.

Stieber Z.: Z zagadnień gwarowych w „*Chłopach*“ Reymonta. XXI 12. — *Słowak i Słowiak*. XXI 111. — Polska i ruska nazwa *Samu*. XXI 172. — Jeszcze o polskim *dziś*. XXVI 11. — Dlaczego mówimy *wszy kszysze łszaki* a nie *dzzy gzywe gżaki?* XXVI 76. — Skąd się wzięła wymowa *tfoja śfjeca?* XXVI 107. — Wymowa łódzkiej inteligencji. XXVI 149. — *Alek*. XXVII 61. — Z językowej przeszłości Orawy. XXVII 69. — Przyczynki do historii polskich rymów: 1. Rymy sandomierskie XVI i XVII wieku. XXX 110. — Uwagi do artykułu Z. Folejewskiego „Sprawa asymilacji grup spółgłoskowych *tenuis + rz*, w w języku polskim“. XXX 125. — Uwagi o pochodzeniu polskiego języka literackiego. XXX 161. — Polska gwara

na Węgrzech. XXX 177. — Recenzje p. pod Dłuska M.

Szary P.: *Na całego*. XXVIII 148.

Szober S.: O podstawy badań składniowych. XXII 11. — Uwagi do tekstu piosenki „Lata ptaszek po ulicy”. XXII 92.

Szejnkowska H.: Dodatkowe uwagi o regionalizmach Mickiewicza. XXI 109.

Szyperski A.: Jeszcze w sprawie nazwy *Solice Zdrój*. XXVII 146.

Śmiech W.: Rozwój historyczny pierwotnych polskich grup spółgłoskowych *sŕ, *zŕ, *žŕ i geograficzny układ ich kontynuantów. XXX 204.

Świdarska A.: Po jakimu mówił Mickiewicz z Karoliną Jaenisch? XXIX 230.

Taszycki W.: Rzekomo patronimiczne nazwy miejscowe (Znaczenie przyrostka *-ic*). XXI 33. — Rzekomo dzierżawcze nazwy miejscowe (Znaczenie przyrostków *-ów, -owa, -owo* oraz *-in, -ina, -ino*). XXII 104. — Obecność *Pabian || Fabian*. XXIII 20. — Ze studiów nad polskim imiennictwem osobowym: V. Imiona skrócone typu *Budz, Budza*. XXIII 39. — Nazwy miejscowe kulturalne. XXIV 1. — A jednak *Dąbrówka*. XXIV 86. — Nazwa rzeczna i miejscowa *Nysa*. XXV 7. — Nie oczekiwane *-ż-* w wyrazach *porażka* i *pogrózka*. XXV 105. — O nazwach *Śląsk* i *Ślężanie*. XXVI 155. — Nazwa miejscowa *Żmigród*. XXVII 135. — Psalterz floriański nie jest zażytkiem śląskim. XXIX 1. — Dlaczego w wyrazach rodzimych wszędzie jednako oznaczamy samogłoski nosowe i co stąd wynika? XXIX 62. — Psalterz floriański jest zabytkiem małopolskim. XXIX 122. — O małopolskich formach *grok* ‘groch’, *na nogak* ‘na nogach’, *robilek* ‘robilech = robilem’. XXIX 195. — List do Redakcji JP. XXX 141. — List do Redakcji JP. XXX 188. — Odpowiedzi Redakcji: nr 337 XXVII 60; nr 379 XXIX 93. — Recenzje p. pod Kozierowski S., Urbańczyk S., Wąso-wicz J.

Tomaszewski A.: Neologizmy gwarowe u Reymonta. XXI 54. — Uwagi

do artykułu o „*Budzie* i wyrazach pokrewnych”. XXII 148. — Rdzeń *glob-*. XXIII 58. — Uzupełnienia do artykułu „*Kubek, kubeli* stpol. *kęblać*”. XXIII 81.

Trypućko J.: Czy jako pierwszy jest germanizmem? XXVIII 97. — Jeszcze o jako pierwszy. XXVIII 179.

Turska H.: Jeszcze w sprawie widzę pana starosty. XXVIII 105.

Tymieniecki K.: *Ad communia servitia*. XXII 151.

Ułaszyn H.: *Polacy* czy *Polactwo*? XXIII 140. — Biskupiński język prasłowiański. XXIV 16. — *Wawel* — na *Wawlu*. XXIV 23.

Urbańczyk S.: *Pikling* — *bydlinek*. XXI 150. — Polemika z K. Krejčím. XXIII 94. — *Wyschulicha*. XXIII 58. — *Księżniczka* po raz trzeci. XXIV 130. — *Kuleć, kulawy* itp. XXV 23. — *Kuleć, kulawy* i homonimy. XXV 112. — Polskie przymiotniki typu *przepiękny, przestawny*. XXV 78. — Polskie *skromny*. XXVI 5, 73. — Historia przyimków *bez* i *przez*. XXVI 134. — Walka o *Solice* i *Chojnasty*. XXVII 46. — Odpowiedź A. Szyperskiemu w sprawie nazwy *Solice Zdrój*. XXVII 146. — Dodatek do sprawy *Solic*. XXVII 176. — Polonica w „*Slavii*”. XXVIII 23. — Przeżytek pogaństwa: Stpol. *žyrzec*. XXVIII 68. — Dodatek słownikarza do *raczej*. XXVIII 116. — O *Kaczyc* *Górach* i *cełynię*. XXVIII 127. — Dwie śląskie cechy dialektyczne: wymowa typu *fała* i końcówka miejsc. l. mn. *-och*. XXIX 170. — Stanisław Kozierowski (1874—1949) jako onomasta. XXIX 221. — O maściach końskich i archiwach XXX 31. — W sprawie polskiego języka literackiego: 1. O dawności dialektu kulturalnego. XXX 98; 2. Wzrost społeczny języka literackiego. XXX 145. — Odpowiedzi Redakcji: nr 371 XXIX 43; nr 380 XXIX 141; nr 381 XXIX 142; nr 382 XXIX 143; nr 383 XXIX 143; nr 393 XXIX 238; nr 394 XXIX 238. — Recenzje p. pod: Lehr-Splawiński T., Nieminen E., Slovanské spisovné jazyky. —

Uwagi językowe o książkach p. pod: Beechzye-Rudniccy, Kędziora J.

Wępsięć J.: Rozwój form *dwie*ma, *dwoma* w języku polskim. XXIII 6.

Westfal S.: O zwrotach w *Litwie i do Litwy*. XXI 65, 106. — *Wykładowca* na tle strukturalnym. XXIX 216, 240. — *Warszawski Nowy Świat* w dopełnia-czu. XXX 81. — *Gontyna*. XXX 137. — *Nowego Świata* czy *Światu*. XXX 138.

Węglarz W.: Z zagadnień gwaro-
wych w „Chłopach” Reymonta. XXI 5. — Wyjaśnienia do artykułu pt. „Z zagadnień gwarowych w Chłopach Reymonta”. XXI 123.

Wojtasiewicz O.: Nowe znacze-
nie wyrazu *poselstwo*. XXIX 236. — W sprawie *nakładcy*. XXX 33. — Spo-
soby przemawiania do drugich po an-
gielsku a po polsku. XXX 73.

Wyka K.: Z zagadnień gwarowych
w „Chłopach” Reymonta. XXI 13. —
Jeszcze o *umiejętności*. XXIX 126.

X. W. S.: *Słowak — Słowiok, slo-
wieński — słowioki*. XXVI 153.

Zajączkowski A.: *Staropolska
nazwa 'żyrafy' — sarnapa*. XXVI 19.

Zaręba A.: *Włoskie zapożyczenia* we
współczesnej polszczyźnie. XXVII 16. —
Z zagadnienia gwarowych nazw odcieni
i połączeń kolorów. XXVIII 162. —
Nieco uwag o polskim słownictwie po-

wojennym. XXIX 116. — Nazwy barw
niebieskich w dialektach i historii ję-
zyka polskiego. XXX 11.

Zborowski J.: *Jeszcze o rodzeń-
stwie* jako 'rodzinie, dzieciach'. XXIV
127. — *Brus i bruszenie*. XXVIII 121.

Zwoliński P.: *Oboczność* raz || je-
den w języku polskim. XXVI 109. —
Etymologia policzka. XXVII 74. — Wo-
jenne „leopolizmy”. XXVII 117. —
„Sprawa” *policzka*. XXVIII 118. —
Przyczynki do repartycji polskich koń-
cówek -a || -u w dopełniaczu l. poj.
rzeczowników męskich. XXVIII 174. —
Błoczek warszawski i krakowski. XXX
134.

Żebrowski J.: *Dzieje i pochodze-
nie fireyka*. XXI 112. — Uzupełnienie
do „Pochodzenia *fireyka*”. XXI 147. —
Nieporozumienia co do etymologii *fir-
cyka*. XXII 31. — O rdzeniu **glob-*
w języku polskim. XXII 143, 177.

żeg.: *Obiady z trzydań po pierwszym
złotym*. XXI 185. — A. Mauersbergera
„*Przedwrześniowy, międzywojnie*”. XXVI
88. — *Pauzowe niedbalstwo*. XXVIII
60. — „*Kuźnica*” o błędach językowych.
XXIX 137. — A. Sowiński o języko-
znawstwie ogólnym. XXIX 137. —
Z wierszoróbskiej humorystyki. XXIX
240.

Życzynski H.: W sprawie teorii
wiersza polskiego. XXII 60.

2. Recenzje (z nazwiskiem oceniającego) i zapiski bibliograficzne

Archiwum Tłumaczeń z zakresu
teorii literatury i metodologii badań li-
terackich. Zesz. 2. Leo Spitzer, Karl
Vossler, Viktor Vinogradov: Z zagad-
nień stylistyki. Rozprawa wstępna Zy-
gmunta Łempickiego. XXII 61.

Arnold S.: por. Słownik geogra-
ficzny.

Bandtkie J. S.: *Wiadomości o je-
zyku polskim w Śląsku i o polskich
Ślązakach* (K. N.). XXV 118.

Bąk S.: *Dialekty śląskie* (K. N.).
XXVIII 157.

Bernacki L.: por. *Psalterz flo-
riański*.

Biuletyn Polskiego Towarzy-
stwa Językoznawczego. Zesz. 5. XXI
184. Zesz. 6. XXII 186. Zesz. 7. XXIV
28. Zesz. 8 (K. N.). XXVIII 154.
Zesz. 9 (J. S.). XXIX 130.

Brückner A.: *Encyklopedia staro-
polska*. XXII 94.

— por. też. *Słowniczek morski*.

Chojecki A.: *Język polski, jego po-
prawność i piękno* (Z. Klemensiewicz).
XXVI 52.

Chojnacki Wł.: Słownik polskich nazw miejscowych w b. Prusach Wschodnich i na obszarze b. Wolnego Miasta Gdańska (S. Rospond). XXVI 178.

Dłuska M.: Język żyje (K. N.). XXVII 27.

— Prozodia języka polskiego (Z. Stieber). XXVII 122.

— Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej. XXVIII 58.

Doroszewski W.: Język polski w Stanach Zjednoczonych Amer. Pół. (A. Obrębska-Jabłońska). XXIV 52.

— Język Teodora Tomasza Jeża (Z. Klemensiewicz). XXX 33.

— Język Warszawy (K. N.). XXVI 30.

— Myśli i uwagi o języku polskim. XXII 158.

— Rozmowy o języku (Z. Klemensiewicz). XXVIII 86.

Encyklopedia staropolska opracowana przez A. Brücknera. XXII 94.

Folejewski Z.: La fonction des éléments dialectaux dans les oeuvres littéraires (K. Nitsch). XXIX 187.

Fox P.: Essentials of Polish (J. Birkenmajer). XXII 184.

Friedrich H.: Fonetyczna wymiana *b || w* i *p || f* w świetle materiału mazowieckiego (W. Taszycki). XXIII 20.

— Terminologia budownictwa ludowego i zagrody wiejskiej na Mazowszu (M. Małecki). XXI 26.

Gaertner H.: Gramatyka współczesnego języka polskiego (Z. Klemensiewicz). XXIV 90.

Głęboccki J.: Zwalczanie wad mowy na terenie szkoły powszechnej (M. Abiński). XXIII 156.

Górski K.: Poezja jako wyraz - próba teorii poezji (T. Milewski). XXVII 55.

Hutnictwo żelazne. Zesz. 1 (K. Stadtmüller). XXII 183.

— Zesz. 2. XXIII 59.

Inter arma, zbiór prac ofiarowanych prof. K. Nitschowi (J. Safarewicz). XXVI 177.

Janów J.: Sandeckiego (Małeckiego) Ewangelia z pocz. XVI w. (S. Rospond). XXVII 180.

Karłowicz J.: Uwagi i wspomnienia o dr F. Lorentzu (K. N.). XXIII 30.

Klemensiewicz Z.: Składnia opisowa współczesnej polszczyzny kulturalnej. XXI 184; (S. Szober). XXII 11.

— Skupienia. XXVIII 58.

Kochanowicz J.: por. Wieczorkiewicz B.

Kohutek L.: Słownik nazw miejscowych Pomorza Mazurskiego, zwanego Prusami Wschodnimi (S. Rospond). XXVI 179.

Koneczna H.: Gwarowe *aize, aze* (E. Klich). XXIII 117.

Kozierowski S.: Nazwiska, przymiotniki, imiona polskie niektórych typów słotwórczych (W. Taszycki). XXIV 92.

Krupski K.: Zamek na pagórku Wawelu (K. Nitsch). XXIII 178.

Krysicki W.: Jak liczono dawniej ajakliczymy dziś (K. Nitsch). XXVII 180.

Kuraszkiewicz W.: Język polski w obozie koncentracyjnym (K. N.). XXVII 153.

Kuryłowicz J.: Język a człowiek (T. Milewski). XXIX 129.

Lehr-Spławiński T.: Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój (K. Nitsch). XXVII 150.

— O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian (S. Urbańczyk). XXVI 24.

— Szkice z dziejów rozwoju i kultury języka polskiego (Z. Klemensiewicz). XXIV 24.

— por. też: Nowy słownik języka polskiego.

Łempicki Z.: por. Archiwum Tłumaczeń.

Malinowski B.: Coral Gardens and their Magic. XXII 93.

Mauersberger A.: Druga i trzecia Rzeczpospolita (żeg.). XXVI 88.

Milewski T.: Genealogia społeczna pol. języka literackiego (K. N.). XXX 92.

— Język a społeczeństwo (J. Safarewicz). XXVIII 159.

— Zarys językoznawstwa ogólnego. Cz. I (J. Kuryłowicz). XXVII 119. Cz. II (J. Kuryłowicz). XXIX 182.

Meulen R. van der: *Poolsch herbata* (K. N.). XXX 41.

— *Russisch na bekren, poolsch na bakier* (A. Kleczkowski). XXX 39.

Nieminen E.: Beiträge zur alt-polnischen Syntax I (S. Urbańczyk). XXVII 57.

Nitsch K.: Język polski Pomorza i Prus Wschodnich. XXII 125.

Nowy słownik języka polskiego pod red. T. Lehra-Splawińskiego. XXIV 29.

Obrebska-Jabłońska A.: Toponomastyka Pomorza i Prus Wschodnich XXII 125.

Olszewski W.: Język skarbnicą i odkrywca przeszłości. XXIII 30.

Otrebski J.: Słowianie (T. Lehr-Splawiński). XXVIII 140.

Pniewski W.: Język polski w dawnych szkołach gdańskich (Z. Klemensiewicz). XXIV 26.

Polski Słownik Biograficzny: T. I—III 1, 2. XXII 60. T. III 3—5 i IV. XXIII 185. T. VI (K. N.). XXVIII 54. T. VII. XXIX 135.

Polsko-morawska księga w Bibliotece Watykańskiej (K. Nitsch). XXX 127.

Poradnik Językowy: listopad — grudzień 1948 i styczeń — luty 1949, (Z. K.). XXIX 132.

Prace Filologiczne: T. XVII. XXIII 58.

Prace polonistyczne Koła Polonistów w Łodzi. XXII 157.

Przegląd Współczesny: R. 1935—1937. XXII 156.

Psalterz floriański wyd. pod red. L. Bernackiego. Część polską opr. W. Tączycki. XXIV 60.

Rocznik Sławistyczny: T. XII. XXI 184; T. XIII. XXII 186; T. XIV. XXIII 184; T. XVI, 1. XXVIII 57.

Rospond S.: Czy Psalterz floriański powstał w Kłodzku? (K. Nitsch). XXX 128.

— Druki mazurskie XVI w. (K. N.). XXVIII 157.

— Dzieje języka polskiego na Śląsku (K. N.). XXVIII 155.

— Kultura językowa na Pomorzu Mazowieckim w XVI w. (K. N.). XXVIII 157.

— Polskość Śląska w świetle języka (K. N.). XXVIII 156.

— Zabytki języka polskiego na Śląsku (K. N.). XXVIII 155.

Rysiewicz Z.: O pewnych zmianach funkcji form przypadkowych (Z. Klemensiewicz). XXIII 22.

Rozwadowski J.: Język a literatura. XXII 155.

— Prawda życia. XXII 155.

— Stanowisko językoznawstwa. XXII 155.

— Studia nad nazwami wód słowiańskich (J. S.). XXIX 81.

Sandauer A.: Filozofia Leśmiana (Z. K.). XXVI 28.

Schnayder J.: Język grecki we współczesnej polszczyźnie kulturalnej. XXVI 124.

Schoell F.: Stanowisko języka francuskiego w świecie. XXII 156.

Siedlecki F.: Studia z metryki polskiej. XXII 158.

Slavia Occidentalis: T. XVIII. XXVIII 55; T. XIX (K. Nitsch). XXIX 183.

Slovanské spisovné jazyky v době přítomné (S. Urbańczyk). XXIII 24.

Słoński S.: Słownik polskich błędów językowych (Z. Klemensiewicz). XXIX 173.

Słowniczek morski z przedmową A. Brücknera (A. Kleczkowski). XXII 153.

Słownik geograficzny Państwa Polskiego i ziem historycznie z Polską związanych pod red. S. Arnolda. XXII 125.

Słownik morski polsko-angielsko-francusko-niemiecko-rosyjski. Zesz. 1—5. XXIII 118.

Słownik wyrazów obcych Trzaski, Everta i Michalskiego. XXII 61. (T. Lehr-Splawiński). XXIV 91.

Słuszkiewicz E.: Rzut oka na dzieje etymologii nazwy *Słowianie*. XXIII 29.

Spitzer L.: por. Archiwum Thumaceń.

Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. 1945—6, zeszyt. 1. XXVII 28; 1948. XXIX 134.

Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU: wrzesień 1939—grudzień 1944. XXV 118; styczeń—maj 1945. XXVI 27; czerwiec—październik 1945 (K. N.). XXVI 53; grudzień 1945—styczeń 1946 (K. N.). XXVI 89; luty 1946 (K. N.). XXVI 123; marzec—październik 1946 (K. N.). XXVII 25; listopad 1946. XXVII 58; styczeń—kwiecień 1947. XXVII 124; maj—czerwiec 1947. XXVII 181; październik—listopad 1947. XXVIII 55; grudzień 1947—styczeń 1948. XXVIII 88; marzec—maj 1948. XXVIII 186; czerwiec—wrzesień 1948. XXIX 36; wrzesień—listopad 1948. XXIX 84; luty—marzec 1949 (K. N.). XXIX 230; kwiecień 1949 (R. I.). XXIX 231; październik 1949 (K. N.). XXX 42; grudzień 1949 (Z. K.). XXX 89.

Sprawozdania z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego Wydz. I. R. XXIX, z. 1. 1946. XXVI 123.

Stadtmüller K. prof. i Stadtmüller K. inż.: Słownik techniczny (auto-referat inż. K. Stadtmüllera). XXIII 26.

Stawarski A. R.: Ludzie z Sympozjonu. XXII 155.

Stopa R.: Narodziny myśli i mowy ludzkiej (J. Safarewicz). XXVIII 158.

Szletyński H.: por. Wieczorkiewicz B.

Szober S.: Na straży języka. XXII 157.

— Słownik ortoepiczny. XXII 61. XXIII 96.

Taszycki W.: Jak kobieta w niewiaście się przeobraziła. XXVIII 55.

— Na marginesie ostatniego wydania „Kazań świętokrzyskich“. XXX 129.

— Powstanie i pochodzenie polskiego języka literackiego (K. N.). XXX 92.

— Słowiańskie nazwy miejscowe (S. Rospond). XXVI 50.

— por. też Psalterz floriański.

Teslar J. A. i Teslarowa J.: Méthode pratique de Polonais pour les Français (S. Rospond). XXII 31.

Trzaski, Everta i Michalskiego Nowy wielki słownik wyrazów obcych. XXII 61.

Ułaszyn H.: Nowe wydanie „Krzyżaków“ (K. N.). XXVI 87.

— Ślady po Słowianach załabskich, (K. N.). XXVI 29.

Urbańczyk S.: Fort mit der polnischen Fassade (K. N.). XXVIII 158.

— Jak zaczynano pisać po polsku. XXVIII 89.

— Wpływ wojny na nasz język. XXVI 31.

— Z dawnych stosunków językowych, polsko-czeskich. Cz. I. Biblia kr. Zofii a staroczeskie przekłady Pisma św. (W. Taszycki). XXVII 85.

Vinogradov V.: por. Archiwum Tłumaczeń.

Vossler K.: por. Archiwum Tłumaczeń.

Waligórski A.: Język a radio. XXII 156.

Wąsowicz J.: Stosunki językowe na Śląsku w świetle nauki niemieckiej (W. T.). XXVII 87.

Westfal S.: The Genetives: *Londynu Glasgowa and Edynburga* in Modern Polish. XXVIII 185.

Wieczorkiewicz B., Szletyński H., Kochanowicz J.: Zarys nauki żywego słowa (M. Dłuska). XXI 151.

Wilkoś W.: Liezę i myślę (K. Nitsch). XXVII 178.

Wróblewski B.: Język prawny i prawniczy (J. S.). XXIX 83.

Z Zagadnień Poetyki. Nr 3. Karol W. Zawodziński: Zarys wersyfikacji polskiej. XXII 61.

Zawodziński K. W.: por. Z Zagadnień Poetyki. XXII 61.

3. Uwagi językowe o książkach

Bechczyc-Rudniccy A. i M.: Dziw. (S. Urbańczyk). XXII 86. (H. Ułaszyn). XXIV 16.

Bechczyc-Rudnicka M.: Male-rza raweńskiego owieczek dwanaście (E. Klich). XXIII 84.

Choromański M.: Prawo młodości (K. Nitsch). XXII 27.

Dąbrowska M.: Stanisław i Bogu-mił (M. Brodowska). XXVII 139.

Estreicher K.: Nie od razu Kraków zbudowano (A. Chojecki, K. N.). XXVII 182.

Kędziora J.: Marcyna (S. Urbańczyk). XXII 57.

Kuncewiczowa M.: Cudzoziemka (K. Nitsch). XXII 27.

Mika E.: Pieśni orawskie (M. Ma-lecki). XXI 153.

Obrębski J.: Recenzja pracy B. Ma-linowskiego: Coral Gardens and their Magic. XXII 93.

Pawłowski E.: Chochołowscy, cz. II i III. XXII 186.

Res F.: Z naszej zymjy słónskiej. Ostatnji gwojźdźaurz (K. N.). XXI 154.

Rudnicki A.: Szekspir (M. J. P. i Redakcja). XXIX 90.

Rudnicki L.: Stare inowe (A. Obrębska-Jabłońska). XXIX 84.

Wittlin J.: Powieść o cierpliwym piechurze I. Sól ziemi (A. Obrębska). XXI 93.

Zachemski A.: Gęśle z jawora (E. Pawłowski). XXI 27.

Zaremba J. A.: Stare pogodki gorolskie łód - Żywca (M. Małecki). XXI 28.

4. Nekrologi

Agrell Sigurd. † 1937. (K. Nitsch). XXII 103.

Berneker Erich. † 1937. (K. Nitsch). XXII 101.

Birkenmajer Józef. † 1939. XXIV 129 (K. Nitsch). XXVI 65.

Brückner Aleksander. † 1939. XXIV 96; (T. Lehr-Splawiński). XXIV 97.

Chomiński Olgierd. † 1943. XXIV 129.

Gołąb Piotr ks. † 1943. (K. Nitsch). XXVII 132.

Kleckowski Adam. † 1949. (K. Nitsch). XXX 1.

Klich Edward. † 1939. XXIV 129; (K. Nitsch). XXV 65.

Kowalski Tadeusz. † 1948. (K. Nitsch). XXVIII 65.

Kozierowski Stanisław. † 1949. (S. Urbańczyk). XXIX 221.

Lorentz Friedrich. † 1937. (K. Nitsch). XXII 97; (K. N.). XXIII 30.

Małecki Mieczysław. † 1946. (K. Nitsch). XXVI 129.

Mileticz Lubomir. † 1937. (K. Nitsch). XXII 103.

Meillet Antoine. † 1936. (T. Lehr-Splawiński). XXI 148.

Morawski Józef. † 1939. XXIV 129.

Oesterreicher Henryk. † 1942. XXIV 129; (K. Nitsch). XXVI 1.

Passendorfer Artur. † 1936. (Z. Klemensiewicz). XXI 1.

Pniewski Władysław. † 1940. XXIV 129. (K. Nitsch). XXVIII 134.

Siedlecki Franciszek. † 1942. XXIV 129. (Redakcja). XXV 53.

Stadtmüller Karol. † 1942. XXIV 129.

Szober Stanisław. † 1938. (T. Lehr-Splawiński). XXIII 129.

Tomaszewski Adam. † 1945. (K. Nitsch). XXVII 129.

Węglarz Wiktor. † 1945. XXIV 130.

Wóycicki Kazimierz. † 1938. (K. N.) XXIII 116.

5. Varia

Bacność!: 1. *ks. ale dr, dra.* XXVI 62; — 2. *odnośnie do czegoś.* XXVI 62; — 3. *znad, spod.* XXVI 95; — 4. Odmiana liczebnikowego *szereg.* XXVI 95; — 5. Wielkie litery w napisach. XXVI 128; — 6. Nazwy domów, pensjonatów... XXVI 128; — 7. *a zam. ale.* XXVI 187; — 8. *Czyście go same pisały?* nie: Czy same *go pisałyście.* XXVII 62; — 9. Czeskie „daszki”: *č, š, ž.* XXVII 62; — 10. *Nie jak widzieliście, ale jak-keście widzieli.* XXVIII 63.

Magisteria, doktoraty i habilitacje z języka polskiego (i filologii słowiań-

skiej): w r. szk. 1935/6. XXI 128; — w r. szk. 1936/7 XXII 160; — w r. szk. 1937/8. XXIII 160; — w czasie wojny i po wojnie (do r. szk. 1947/8). XXIX 40, 93; — w r. szk. 1948/9. XXIX 189; — w r. szk. 1949/50. XXX 191.

Od Redakcji XXVI 62.

Spis odczytów w T. M. J. P.: XXI 31, XXII 63, XXIII 62, XXIV 62, 132, XXVI 64, 95, XXVII 63, XXVIII 63, XXIX 96, XXX 95.

Statystyka 20 roczników JP. XXI 62.

Siudut A.: Spis treści Języka Polskiego, t. XXI—XXX. XXX 211.

6. Indeks rzeczowy

Akcent: (średniowieczny) XXII 1; (współczesny w wyrazach rodzimych i obcych) XXIII 128; (zestroje akcentowe) XXVII 25.

Archaizacja: XXII 86, 166, XXIII 84, XXIV 16, XXVII 139, 143, XXIX 107.

Biografia: Bandtkie J. S. XXII 61; Barczewski J. XXII 61; Belza J. XXIV 82; Bentkowski F. XXII 61; Betlejszyk F. XXIII 125; Biskupski L. XXII 61; Bliźniński J. XXII 61; Brodziński K. XXV 6; Brzeźwicki Ł. XXII 61; Budzisz A. XXII 61; Cegielski H. XXIII 186; Cenowa F. XXIII 186; Chodkiewicz A. XXIV 57; Ciszewski St. XXIII 186; Czarkowski L. XXIII 186; Czartoryski A. K. XXIII 186; Czyrniański E. XXIV 84; Ćwik Wł. XXIII 186; Dąbrowski XXIV 50; Dębicki Z. XXV 51; Dębołęcki W. XXV 3; Erdman E. XXVIII 54; Erzepki B. XXVIII 54; Fei A. XXVIII 55; Feliński F. XXVIII 54; Fiedler E. XXVIII 54; Fonberg I. XXIV 52; Fredro A. M. XXV 3; Gałka A. XXIX 135; Gawroński A. XXVIII 154, XXIX 135; Gąsiorek S. XXIX 135; Giersz M. XXIX 135; Gizewiusz G. XXIX 135; Glaber A. XXIX 135. Górnicki Ł. XXV 3; Konarski St. XXV 3; Kopeczyński O. XXV 5;

Koźmian K. XXV 47; Koźmian St. E. XXV 48; Krumłowski J. XXIV 47; Krzyżanowski J. K. XXIV 52; Libelt K. XXV 48; Lieder-Rolich W. XXIII 125; Linde B. XXV 6, XXVII 185; Majer J. XXV 49; Malecki J. XXIII 47, XXIV 115, XXVI 53, XXIX 23; Malinowski L. XXVIII 1, 54; Morawski Fr. XXV 7; Mrongowiusz K. C. XXV 47; Mroziński J. XXV 47; Murzynowski S. XXIV 115, XXVI 53; Oczapowski J. XXIV 83; Oesterreicher H. XXVIII 55; Parkoszowiec J. XXV 2; Radwański A. XXIV 82; Seklucjan J. XXIII 48, XXVI 53; Suchecki H. XXV 49; Śniadecki Jan XXV 5; Śniadecki Jędrzej XXIV 47; Walter Fr. XXIV 80; Zdzitowiecki XXIV 81. P. też pod Nekrologia.

Części mowy: 1. podział XXIX 232; 2. przymiotniki (funkcje składniowe) XXVIII 100; (złożone) XXI 42, 118, 121, XXVIII 6, 40, 161, 162, XXIX 151, 227; (typ imienny miękki) XXIX 203; (przymiotniki ze znaczeniem czynnym i biernym) XXIII 126; 3. liczebniki (*raz || jeden*) XXVI 109; (nieokreślone) XXVIII 111; (zespolowe) XXVII 124; (zbiorowe) XXIX 35, XXX 143; (składnia: 63 lat, 365 dzieci) XXIX 235, XXX 94; (liczebniki in-

dyjskie) XXVII 180, XXVIII 84; 4. zaimek (względny) XXI 56, 95; 5. przyimek (funkcje składniowe) XXII 18, 40; (*dla, do*) XXI 14; (*do, w, na*) XXI 65, 106; 6. przysłówek (funkcje składniowe) XXVIII 47, XXIX 97; (przy liczebniku, zaimku, rzeczowniku) XXVII 166, XXVIII 27; 7. spójnik (funkcje składniowe) XXII 18; 8. partykuła (funkcje i znaczenie) XXVIII 155, XXIX 30, 97.

Dialektologia: (metody) XXIX 133; (sposób zbierania tekstów gwarowych) XXX 43; (lokalizacja zbioru wyrazów Milewskiej „Słowniczek gwary wielkopolskiej“) XXI 55; (kaszubszczyzna — prace Lorentza) XXII 97, 157, XXIII 30; (dialekt śląski w pracach Bandtkiego) XXV 118; (dzisiejsze gwary Śląska) XXIX 206; (Kociewie) XXII 117; (nowe gwary na Ziemiach Odzyskanych) XXIX 38; (spieszczenia w pieśni ludowej) XXI 141.

Dialektologia historyczna: (dawność mazurzenia) XXIX 14, 23, 184, XXX 91, 108, 162; (samogłoski nosowe) XXIX 62, 68, XXX 103, 110; (*chw* ⇒ *f*) XXVI 107, XXVII 125, XXIX 123, 170, XXX 102; (*-x* ⇒ *-k*) XXIX 195, XXX 42, 162; (typ *robilech*) XXVI 90; (*ja-* || *je-*) XXX 104; (przyrostki *-k, -c*) XXVIII 55; (*-och*) XXIX 123, 170; (*ra-* || *re-*) XXX 104; (*tart* ⇒ *tert*) XXVIII 55; (rozwój grup **sř, *zř, řř*) XXX 204.

Dialektyzacja: XXI 5, 27, 28, 29, 97, 153, 154, XXII 30, 57, 166, 186, XXVI 139, 175, XXVII 139, XXIX 86, 187.

Fleksja: (różnice prowincjonalne) XXIX 84; Deklinacja (klasyfikacja przypadków) XXIX 84; (odmiana nazwisk) XXVIII 52; (rzeczowniki na *-anin*) XXI 61; (nazwiska i wyrazy obce na *-o*) XXVII 180, XXVIII 20, 21; (nazwy obce na *-au, -ua*) XXVIII 30; (nazwy podwójne np. *Chorów-Batory*) XXVIII 31; (dopełniacz lp. męski na *-a* || *-u*) XXVIII 92, 174, 185, XXX 81, 120, 138; (dopełniacz od nazw miej-

scowych *Gniew, Turek*) XXIX 47; (męski biernik - dopełniacz) XXVII 124; (*-a* w mianowniku lmn. męsk.) XXVIII 187; (dopełniacz lmn. męski *-i* || *-ów*) XXVIII 92; (dopełniacz od nazwy miejscowej *Glucholazy*) XXVII 31; (przymiotnikowa odmiana rzeczowników żeńskich — typ *kupcowa*) XXVI 94; (dopełniacz *Polskiej*) XXIII 92; (celownik-miejscownik rzeczowników na *-ha*) XXVIII 24, 53, 83, 133, XXIX 80; (biernik *ta woda* u Mickiewicza) XXIX 194; (wołacz *družno-drużynowa*) XXVII 29; (miejscownik *w Białym*) XXI 155; (dopełniacz lmn. *wisien, wisień*) XXVII 26; (*o* || *ó* w bezkońcówkowym dopełniaczu lmn.) XXIX 144; (miejscownik odmiany nijakiej — *dobro, państwo*) XXII 121, 183; (dopełniacz lmn. dewerbatywów — *kazań, narzędzi*) XXVI 1; (biernik odmiany przymiotnikowej i zaimkowej żeńskiej *-ę, -ą*) XXVI 61, XXVIII 93, 169; (mianownik lmn. — typ *duzi, świezi*) XXVII 26; (mianownik lmn. od *lekki*) XXVII 187; (narzędnik *dwoma* || *dwiema*) XXIII 6, XXVII 26; (wołacz od *ten*) XXVII 96; — Konjugacja (typ *-ywuje obok -ywa, -uje*) XXII 89, XXVI 157, XXVII 183, XXIX 178; (czas teraźniejszy od *pomnieć*) XXIX 238; (tryb rozkazujący *zrozum(iej)*) XXIX 41; (czas przeszły czasowników z przyrostkiem *-n-*) XXVI 61, XXIX 142; (czas zaprzeszły) XXIX 36; (czas przyszły *będę mieć* || *mieć będę*) XXVIII 93; (*ukradziono* || *ukradnięto*) XXII 152.

Fonetyka: opisowa: (wady wymowy) XXIII 156; (wymowa łódzkiej inteligencji) XXVI 149; (*c* i *n* „dział-słowe“) XXI 180, XXII 59; (udźwięcznienie międzywyrazowe) XXX 67; (samogłoski nosowe) XXVIII 154; (fonologiczne oznaczanie granicy wyrazu i morfemu) XXVIII 154; (derywacja fonologiczna) XXIX 130; (zestroje akcentowe) XXVII 25; (notowanie obcych cech fonetycznych) XXVII 184; historyczna (zasady polskiego fonetyzmu) XXI 161; (palatalizacja Baudouinowska) XXIX 184; (prejotacja) XXVI 163;

{rozwój grupy *in + N*) XXVI 12; (prze-stawka płynnych) XXVI 13; (*Tv ⇒ tf*) XXVI 107, XXX 123; (*Tʃ ⇒ tʃ*) XXVI 76, XXX 123; (oboczność *b || w, p || φ*) XXIII 20; (*v ⇒ m*) XXVI 10; (*l ⇒ u*) XXVII 173, XXVIII 25, 118, XXIX 84, 132; (palatalność przed *e* w wyrażach zapożyczonych) XXVI 162; (*e* w *bez*, *przez*) XXVII 59.

Germanizmy: XXI 93, XXVI 128, XXVII 182, XXVIII 152, XXIX 47.

Hypokoristika: (staropolskie) XXVII 185; (w gwarach) XXI 141.

Iloczas polski (czas zaniku) XXVI 54.

Język literacki: (język literacki i język literatury) XXII 161; (pochodzenie pol. jęz. literackiego) XXIV 25, XXX 92, 97, 145; (pol. jęz. literacki XVI w.) XXVI 53, XXX 161.

Język pisarzy XIX i XX w.: Dąbrowska M. XXVI 88, XXVII 59, 90, 139; Jeż T. T. XXX 33; Krasicki I. XXIII 167; Leśmian B. XXVI 28; Mickiewicz A. XXI 109, 129, XXIII 56, XXIV 89, XXV 28, XXVI 82, 152, 153, XXVII 80, XXVIII 129, 180, XXIX 49, 70, 193; Moderniści XXX 49; Nędra S. XXI 97; Orkan W. XXI 102, XXIV 6, XXVIII 187, XXIX 187; Prus B. XXIX 133; Reymont W. XXI 5, 12, 13, 54, 55, 123, 125; Sienkiewicz H. XXVI 87, 139, 175, XXIX 107; Słowacki J. XXI 75, 89; Suski A. XXI 100; Żeromski S. XXVII 174, XXX 87. P. też pod: Uwagi językowe o książkach.

Język polski za granicą i na terenach przygranicznych: 1. Stany Zjednoczone A. P. XXIV 52; 2. Węgry XXX 177; 3. Gdańsk XXIV 26; 4. Orawa XXVII 69; 5. Śląsk i Warmia XXVIII 156; 6. Tereny zachodnio-białoruskie XXVIII 106.

Języki słowiańskie: 1. macedoński XXX 181; 2. Wendów Lüneburskich XXVI 29.

Językoznawstwo za granicą: 1. w Związku Radzieckim XXVI 1, XXX 165; 2. w Czechach XXX 54.

Morfonologia: *e* ruchome XXII 159, XXX 193.

Mowa dziecka XXIX 135.

Nazwy przedsiębiorstw: XXII 20, XXIII 61.

Neologizmy: (geneza i budowa) XXV 97; (funkcja stylistyczna) XXIV 6; (nazwy przedsiębiorstw) XXII 23; (neologizmy gwarowe) XXI 7, 54, 123, 125, XXIX 188; (neologizmy w słownictwie chemicznym) XXIV 47, 80.

Onomastyka: nazwy osobowe: (imiona chrzestne) XXIX 38; (nazwiska typu *Nowocien*) XXVI 150; (nazwiska od ptaków i potraw) XXVIII 52; (nazwiska na *-owski || -oski* i *-iński || -eński*) XXIX 224; (imiona skrócone typu *Budż*) XXIII 39; (nazwiska w Wąchocku) XXIX 78; (tworzenie nazwisk żeńskich: typ *Koneczna*) XXVI 95; (tworzenie nazwisk żeńskich w Wąchocku) XXIX 78; (odmiana nazwisk z *e* ruchomym) XXII 159; (imiona osobowe pochodzenia litewskiego) XXX 113; (oddawanie nazwisk i imion rosyjskich po polsku) XXIX 161; (nazwy grup etnicznych na Pomorzu) XXII 52, 80, 117; (nazwy mieszkańców wsi) XXIII 13, XXV 26; (nazwy narodowości: *Słowacy*) XXI 111, XXVI 97; (nazwy plemienne: *Słowianie*) XXVIII 140; nazwy miejscowe: (podział) XXIV 1, XXVI 50; (nazwy Śląska Opolskiego) XXIII 1; (nazwy Prus Wschodnich) XXVI 78, XXIX 134; (nazwy pow. bocheńskiego) XXIX 51; (nazwy pól w Wąchocku) XXIX 80; (nazwy z przyrostkiem *-ie*) XXI 33; (nazwy z przyrostkiem *-ów, -in*) XXII 104; (patronimiczne nazwy na Mazowszu) XXVII 181; (nazwy na *-iszki*) XXVII 125; (nazwy kulturalne) XXIV 1; (ustalenie nazw na Ziemiach Odzyskanych) XXV 33, 83, XXVI 118, 179, XXVII 46, 146, 176, XXVIII 127, 158; (nazwy ulic w Wąchocku) XXIX 79.

Pisownia: 1. Historia: (dzieje joty) XXVIII 54; (typ *Maria*) XXI 19, 95; (ustalenie pisowni w r. 1936) XXI 48, 51, 78, 81, XXII 55; (żądania zmiany

po wojnie) XXV 11, 87. — 2. Pisownia łączna i rozdzielna (*nie ma*) XXV 122; (*nie z imiesłowem*) XXIX 44; (*nie z liczebnikiem*) XXIX 44; (*należało by, wydałoby się*) XXVIII 88, 187; (*znad, spod, sprzed*) XXVI 95. — 3. Nazwy własne (obce) XXV 121, XXVII 65, XXVIII 95, 125; (rodzime) XXI 156, 185. — 4. Wielkie litery: (w napisach) XXVI 128; (rasy zwierząt) XXVI 94. — 5. Kropka (po skrótach) XXVI 62; (po liczebnikach porządkowych) XXI 185, XXIX 48. — 6. Pauza XXVII 112, XXVIII 60. — 7. Przenoszenie przymków XXX 143. — 8. Ortografia gwarowa XXIII 31.

Podręczniki języka polskiego (staropolskie) XXIV 27.

p. też pod: recenzje.

Poprawność i kultura językowa: (rozważania teoretyczne) XXVII 33, 38; (słowniki poprawnościowe) XXIX 173; („kąciki językowe“) XXIX 234; (kultura językowa XVI w.) XXIII 45, 48, XXIV 115; (historia kultury językowej i miłośnictwa języka polskiego) XXIV 24, XXV 1, 47.

Praojęzyzna Słowian: XXVI 24, 56, XXVII 125.

Problematyka i metodyka językoznawstwa XXII 161.

Prowincjonalizmy: (galicyjskie i królewiackie) XXVIII 89, XXIX 137, 233, XXX 48, 93; (krakowskie) XXVII 184; (łódzkie) XXVI 149; (warszawskie) XXII 29.

Przekłady: (teoria i praktyka) XXX 187; (sposoby zwracania się do drugich) XXVI 33, XXIX 163, 167, 169, 230, XXX 73; (przekłady z rosyjskiego) XXIX 155, 239; (z czeskiego) XXVII 160, XXX 44.

Rodzaj gramatyczny: XXVI 54, 89; (rodzaj przysłowka w funkeji rzeczownika) XXVII 159.

Rusycyzmy: XXI 58, 59, XXII 27, 28, 30, 87, 92, XXVI 159, 181, 187, XXVII 59, 126, XXVIII 31, XXIX 43, 93.

Sądy o języku: (o języku polskim) XXV 1, 47, XXVI 52; (o językach

obcych) XXI 116, XXII 120; (o gwara-
rach) XXII 117, XXV 115.

Składnia: (metodologia badań składniowych) XXI 11, 33; (stosunek składniowy) XXIII 180; (składniowa interpretacja stylu) XXX 89; (modulacja składniowa) XXIX 131; (grupy wyrazowe) XXVII 26; (podmiot szeregowy) XXIX 190; (orzecznik przymiotnikowy) XXVII 183; (funkeja *sam* w zdaniu *ja sam tego nie zrobię*) XXX 143; (funkeja *obok innych narodów* w zdaniu *Polska obok innych narodów walczy*) XXIX 190; (zdanie a grupa) XXIX 130; (zdanias czasowe na *póki, nim*) XXVIII 182; (zdanias względne na *k który, co*) XXVII 128; (funkeja form przypadkowych) XXIII 22; (funkeję dopełniacza) XXIII 97, 147, XXIV 9, 14; (dopełniacz częstokowy: *daj mi ołówka*) XXI 127; (genetivus obiectivus) XXVIII 133; (narzędnik miary czasu) XXVI 16; (dopełniacz w funkeji biernika — typ: *widzę pana starosty*) XXV 30, XXVII 84, XXVIII 105; (składnia liczebników) XXVIII 111, XXIX 35, 133, 235; (składnia stopnia wyższego) XXVI 90; (użyecie zaimka dzierżawczego) XXII 125; (składnia wyrazu szereg) XXVI 95, XXVII 25, XXIX 191; (*przyszli jacyś łobuzi*) XXI 127; (*w oboim żywiole*) XXVI 88, 122, 152, XXVII 25, 80; (kontaminacja składniowa) XXVI 184.

Skróty: (ortografia) XXVI 62; (skróty w nazwach przedsiębiorstw) XXII 24; (powstańcze) XXVII 98; (powojenne) XXIX 121; (hebrajskie *rekem*) XXVIII 150.

Słownictwo wojenne i powojenne XXVII 21, 78, 79, 80, 97, 117, 153, 176, XXVIII 20, 50, XXIX 116, XXX 84.

Staropolskie zabytki językowe: Biblia królowej Żofii (pochodzenie) XXVII 86; (czechizmy) XXVII 85; (rozróżnienie *i, y*) XXIX 185. — Biernata z Lublina Ezop (rymy) XXII 71; (wersyfikacja) XXII 43, 49, 75. — Bogu ojcu chwałę dajmy (wersyfikacja) XXII 48. — Bogurodzica (*kmieć, starosta*)

XXI 174; (tekst) XXVI 88, XXX 210. — De morte prologus (rymy) XXII 71, 74; (wersyfikacja) XXII 49, 74. — Kazania gnieźnieńskie (*fszeg-diincy*) XXX 9. — Kazania świętokrzyskie (koniektury tekstu) XXX 129. — Księga Henrykowska (najstarsze zdanie polskie) XXVIII 33. — Legenda o św. Aleksym (wersyfikacja) XXII 44, 49, 75; (związki z lit. czeską) XXVIII 23. — Liber fraternitatis Lubinensis (pochodzenie) XXIX 13. — Ładysława z Gielniowa Jezusa Judasz sprzedał (rymy) XXII 71, 73; (wersyfikacja) XXII 47. — Objawienia św. Brygidy (odnalezienie po wojnie) XXVIII 146. — Pieśni lysogórskie (wersyfikacja) XXII 47. — Pieśni Sandomierzana (wersyfikacja) XXII 45. — Pieśń Gałki o Wklefie (wersyfikacja) XXII 44, 47, 50. — Pieśń o narodzeniu Pańskim (wersyfikacja) XXII 47. — Pieśń o św. Krzysztofie (rymy) XXII 51, 71. — Pojdzmy do jasełek nowych (wersyfikacja) XXII 48. — Psalterz floriański (pochodzenie) XXVIII 156, XXIX 1, 122, 170, XXX 128. — Reja Krótka rozprawa (rymy) XXII 71; (wersyfikacja) XXII 43. — Stała się nam dziś nowina (wersyfikacja) XXII 48. — Wiersz Sloty (wersyfikacja) XXII 49, 75; (związki z literaturą czeską) XXVIII 23. — Złota legenda z XV w. (odkryte resztki) XXIX 84. — Żale umierającego (wersyfikacja) XXII 47.

Zabytki gwarowe (kolęda) XXII 71.
Odczytywanie staropolszczyzny XXII 65, 151.

Stosunki języka polskiego z innymi językami: 1. czeskim XXIV 25, XXVI 91, XXVII 85; 2. małopolskim XXIV 25, XXVIII 72; 3. łaciną XXVI 18; 4. pruskim XXVI 90; 5. hebrajskim XXVIII 150.

p. też pod Wyrazy obce.

Studia polonistyczne XXIII 65.

Stylistyka: (problematyka i metodologia) XXII 161, XXIV 33, 73, 106; (składniowa interpretacja stylu) XXX 89; (funkcja stylistyczna prefiksów wer-

balnych) XXIV 7; (harmonia głoskowa) XXVII 9; (stylistyka na Zjeździe Polonistów r. 1950) XXX 130.

p. też pod: Archaizacja, dialektyzacja, neologizmy.

Szyk: (enkliki) XXI 154, XXVII 62, XXVIII 63, 126, XXIX 240; (przydawki) XXVII 128, 153, 156, 177; (podmiotu i orzeczenia) XXIX 131.

Terminologia: 1. chemiczna XXIV 47, 80; 2. gramatyczna (*sy-laba — zgłoska — technionka*) XXV 93, XXVI 23, 56; 3. hutnicza XXII 183, XXIII 59; 4. matematyczna XXVIII 93; 5. morska XXII 153, XXIII 118; 6. techniczna (ustalanie) XXII 123, 183, XXIII 26, 59; 7. szachowa XXVI 78, 122.

Wersyfikacja: (teoria wersyfikacji) XXV 53, 69, XXVII 26, 122; (asonans średniowieczny) XXII 50; (wers. średniowieczna) XXII 1, 42, 71; (rym średniowieczny) XXII 50, 71; (rymy sandomierskie XVI i XVII w.) XXX 110; (transakcentacja u Potockiego) XXII 51; (sylabizm) XXVI 55; (tonizm średniowieczny) XXII 73.

Wydawanie klasyków i tekstów staropolskich: (Sienkiewicza „Krzyżacy”) XXVI 87; (Krasicki) XXIII 167; (Różdzieńskiego *Officina ferraria*) XXIII 95; (zasługi Brücknera) XXIV 102.

Wyrazy dźwiękonaśladowcze: XXVI 169.

Wyrazy zapożyczone i obce: 1. łacińskie (*adwent*) XXVI 161; 2. greckie XXVI 124; 3. włoskie XXVII 16, 149; 4. hiszpańskie XXII 129, 172; 5. hebrajskie XXVIII 79, XXX 125; 6. japońskie XXVII 161; 7. orientalne (głównie turecko-arabskie) XXVI 19, 114, 122, XXVII 52, 106, 168, XXVIII 51, XXX 39; 8. rosyjskie XXVI 43; 9. znajomość wyrazów nowołacińskich XXIII 95; 10. wyrazy obce w nazwach przedsiębiorstw XXII 22.

Wyrazy złożone (i zestawienia): XXI 42, 118, 121, XXII 16, 24, 36, XXIII 52, XXVI 170, XXVII 28, XXVIII 6, 40, 161, 162, XXIX 42, 151, 227.

7. Indeks wyrazowy

a) wyrazy pospolite

- absolwent XXI 126
 aby XXII 20
 ach XXVII 184
 adamaszek XXX 137
 adwent XXVI 161
 aże XXIII 117
 ajże XXIII 117
 akacja XXIX 136
 akcja XXVII 98
 aktywista XXIX 119
 akurat (akcent) XXIII 128
 alaputryda XXII 173
 altembas XXX 136
 aneuryzm XXI 78
 Antki XXII 118
 atomówka XXIX 118
 azot XXIV 50
 ba XXVI 168
 baba XXVI 79
 bachmanka XXVII 175
 bachmat XXVII 175
 bachmatka XXVII 175
 baczmacha XXVIII 53
 baczyć XXVI 166
 bak XXVI 168
 baka XXVI 166
 bakać XXVI 168
 bakalia XXVII 118
 bakier XXX 39
 balkon XXVII 175
 bałagan XXII 62
 bandzio XXVII 162
 banieluki XXIII 18
 Bank Polski XXVII 159
 baré XXII 69
 bartny bór XXII 69
 basarunek XXII 113
 basarynek XXII 113
 bawulec XXII 115
 beczeć XXVI 169
 bez (przym.) XXVI 134
 bez (rośl.) XXIX 136
 bezdenny XXIX 73
 białe raki XXVI 144
 biało XXVII 117
 bielizna XXIX 71
 biskup XXVI 78
 bitunek XXII 113
 bładnąć XXI 127
 bładziutki XXI 127
 błednąć XXI 127
 błedziutki XXI 127
 bloczek XXX 134
 bławatny XXX 22
 bławy XXX 24
 błazen XXVI 79, 80
 błękitny XXX 21
 bochenek XXIX 139
 bombowiec XXVII 118
 bon XXVII 162
 bonz(a) XXVII 163
 Boraczki XXII 119
 Boraki XXII 84
 Borowiaki XXII 82, 84
 bór XXII 69, XXVI 149
 bór bartny XXII 69
 braha XXVIII 27, 53, 83
 brakować XXIX 47
 brokat XXX 136
 brunatny XXX 25
 brus XXVIII 121
 brusić XXVIII 82, 121
 brzana XXIX 93
 brzmieć XXVII 170
 buda XXII 111, 148, XXVII 23
 budarz XXII 115
 budka XXII 115
 budkarz XXII 115
 budnik XXII 115
 budowa XXII 111, 116
 budowacz XXII 115
 budować XXII 111, 112, 113
 budowanie XXII 115
 budowie XXII 115
 budowla XXII 111
 budowniczy XXII 115
 budownik XXII 115
 budowny XXII 115
 budulec XXII 111, 114, 115
 budunek XXII 114
 budynek XXII 111, 113, 114
 bugar XXII 118, 119
 Bugry XXII 118
 bułany XXIX 153
 bułka XXIX 139
 burgrabia XXVIII 133
 bursztynowy XXVI 84
 butelka od || z XXIX 180, XXX 208.
 butynek XXII 113
 bydlinek XXI 150, XXII 113
 (za) bytnością XXI 185
 cały por. na całego
 car XXIII 172
 cer XXVII 30, 116, XXVIII 85
 cerm XXIX 185
 cesarz XXIII 133, 172
 cetyna XXVIII 127
 chabryka XXVIII 122
 chała XXIX 139
 chałupa XXIV 45
 chlapa XXII 151
 chlapać XXIV 40
 chłonać XXIV 40
 choć XXII 20
 cholewa XXIV 44
 chram XXX 49
 chromina XXX 49
 chromy XXV 23, 24
 Chruszczarze XXII 118
 chusty XXVI 144
 cienki XXVIII 31
 cis XXIX 154
 cisawy XXIX 147
 ciuchmajster XXVII 23, 79
 ciuchtać XXVII 23, 80
 ciuchy XXVII 23, 78, 100
 cny XXIV 65
 co XXVII 128
 cudny XXIX 73

- cyfra XXVII 179
 cynek XXII 113
 czajnik XXIX 192
 czamarka XXII 131
 cztery: czterema, czteroma
 XXI 127
 czyj XXI 56, 95
 czyr XXVII 116
 czystka XXII 62
 czyścibut XXVI 170
 czytelność XXIX 77
 czytelny XXIX 43, 76
 dać sobie rady XXIV 61,
 XXV 26, 90
 dama XXVI 80
 demokratka XXIX 118
 denacyfikacja XXVII 187
 denazyfikacja XXVII 187
 deresz XXIX 153
 desant XXVII 118
 destylować XXIV 30
 dewocja XXI 127
 dewocjonalia XXI 127
 dla XXI 14
 dlań XXVII 26
 do XXI 14, 65, 106
 dobro XXII 183
 dokumentalny XXX 192
 dokumentarny XXX 192
 domouprawa XXVII 118
 do-re-mi XXVII 149
 drab XXVI 79
 duha XXVIII 24, 53, 83,
 133, XXIX 80
 dwa XXI 127, XXIII 6
 dwadzieścia XXVIII 132
 dyscyplina XXI 126
 dystylować XXIV 30
 dzielony XXVIII 94
 dziesięczysło XXII 67, 151
 dziesięć XXII 67
 dziewczka XXVIII 55
 dziecielina XXVI 84, 153
 dziki bez XXX 138
 dziśnia XXVI 11, 12
 dzisiaj XXVI 11
 dziś XXVI 11
 dzwonić XXVII 137
 dzwonnica XXII 158
 ekslibris XXIX 192
 eskamotować XXII 133
 eż(e) XXX 103
 forsować XXII 112
 fenrych XXVI 79
 Feteraki XXII 82, 83
 Fetry XXII 83
 filipinka XXVII 98
 fireyk XXI 112, 167, XXII
 31, XXIII 170
 fisz XXVI 67
 formiarz XXVI 183
 formierz XXVI 183
 fosfor XXI 24
 funkcja XXVIII 94
 gajdoki XXVI 144
 galeria XXVII 175
 gambit XXVI 80
 ganek XXVII 175
 gapa XXI 7
 gatunek XXII 113
 generał XXVIII 131
 gierłasz XXII 133
 giermek XXVI 79, 80
 gierylas XXII 133
 glin XXIV 82
 głabać XXIII 58
 głabnąć XXIII 58
 globić XXII 177
 globik XXII 177
 głównia XXIII 36
 godność XXIV 67
 gołębi XXIX 154
 gomon XXVII 98
 gontyna XXX 52, 137
 gorzałka XXIII 105
 Górale XXII 82, 83, 84,
 119
 Górki XXII 84
 grać XXVII 108
 grajny XXVII 108
 gramolić się XXVIII 56
 granatowy XXX 26
 gromada XXVIII 56
 gruntować XXII 113
 gryka XXVI 84, 153
 grzać XXVII 99
 grzbietowo-brzusznym
 XXIX 41
 gulasz XXVI 121
 gulaż XXVI 121
 guzman XXII 175
 gzić się XXIX 47
 hamulec XXII 1914
 handlować XXII 112
 harynek XXII 113
 herbata XXX 41
 hercog XXVIII 56
 hetman XXVI 79
 holenderski towar XXVII
 82
 holdować XXII 113
 hubka XXVII 116, 117
 igrek XXIX 141
 imbryk XXIX 192
 imię XXV 62
 inny XXI 71
 instruktaż XXVIII 126
 inszy XXI 72
 interwał XXV 123
 interwał XXV 123
 iść XXVI 53
 izabelowaty XXIX 147,
 XXX 80
 izba XXIX 75
 iż(e) XXX 103
 jacyntowy XXX 24
 jadalny XXIX 76
 jagodźisko XXVI 143
 jajo XXIX 180
 jako pierwszy XXVII 158,
 XXVIII 97, 151, 177,
 179
 jako taki XXVIII 179
 jałmonka XXII 176
 janwieta XXVI 161
 jarmark XXVI 46
 jarmułka XXII 176
 jasny XXX 13, 20
 jawor XXVII 31, 163
 jeden XXVI 109
 jeden z naj... XXIII 60
 jednocześnie XXIX 140
 język kulturalny XXX 13
 kałakut XXX 87, 139
 kałamaszka XXVI 122
 Kanada XXVII 23
 kania XXVI 144
 kapłan XXVI 78
 kapo XXVIII 20
 kapówka XXVIII 21

- kapuś XXVIII 20
 karambol XXII 133
 karez XXII 69
 karpa XXIII 108
 kartofle XXIX 140, 234
 kary XXIX 153
 kasztan XXIX 153, XXX 80
 katulać się XXVIII 56
 kawa XXVIII 53
 kawalek XXIX 119
 kaźń XXVIII 82
 kębać XXII 140
 kielbasa XXVIII 56
 kiep XXVIII 149
 kierawiec XXV 113
 kierawy XXV 113
 kieretnia XXIX 93
 kierków XXIII 14
 kierunek XXII 113
 kimono XXVII 165
 kinofikacja XXVI 42
 kisić XXIX 139, XXX 48
 kiszonkarstwo XXVI 92
 kłacz XXVII 175
 kmieć XXI 174
 kneź XXIII 33, XXX 52
 knowie XXII 96
 kobyła XXVII 174
 kobyłka XXVII 52
 kochajka XXVII 105
 kolejnik XXVI 144
 koleżeństwo XXVII 96
 kombinowanie XXVII 22
 komel XXI 96
 komunikowalny XXIX 45
 kopalina XXIII 6
 kopanina XXIII 6
 koniądz XXIII 33
 korek XXII 173
 koślak XXV 113
 koślawiec XXV 112
 koślawy XXV 112
 kośtyga XXV 113
 kot XXVI 66
 kotew XXVI 67
 kotwica XXVI 66
 kraść XXII 152
 krępulec XXII 114
 (w) kropce XXIV 95, XXV 120
 krowa XXVII 100
 król XXIII 133, 172, XXVI 79
 królewianka XXIII 114
 królewicz XXIII 114
 królewiczówna XXIII 114
 królowna XXIII 113
 królewska miłośnica XXVI 79
 królowa XXVI 79
 krzem XXIV 82
 krzywulec XXII 114
 krzyżulec XXII 114
 ksiądz XXIII 33, XXVI 30, 78
 ksieni XXIII 33
 księżna XXIII 33, 111
 księżnica XXV 99
 księżniczka XXIII 33, 111, XXIV 126, 130
 księżyc XXIII 33
 kształcony XXVIII 96
 kście XXIX 93
 który XXVII 128
 kubek XXII 140
 kubel XXIII 83
 kubeł XXII 140, XXIII 81
 kubło XXII 140
 kubrak XXV 91
 kula XXV 24
 kulas XXV 112
 kulawy XXV 23, 109, 122
 kuleć XXV 23, 109
 kulturalny XXX 139
 kulturowy XXIX 46
 kwalifikacja XXI 126
 kwasie XXIX 139, 233, XXX 48
 lanka XXVIII 117
 larma XXVI 80
 Lasaki XXII 82, 84
 laufer XXVI 30, 78
 lekarz XXVI 120
 lekować XXI 7, 54
 lerką XXVII 30, 116
 Lędzicy XXI 40
 liliowy XXX 26
 limba XXVII 30, 116
 lipa XXV 102
 lipieński XXIV 61
 lipno(w)ski XXIV 61
 locja XXI 126
 lubo XXII 20
 lucyfer XXI 24
 lucypher XXI 25, XXIII 21
 ludobójstwo XXIX 119
 ładować XXI 96
 ładunek XXII 113
 łapanka XXVII 99
 łapeciuchy XXVII 23
 łoż XXIII 1
 łożek XXIII 5
 łożik XXVII 99
 łożisko XXIII 5
 łożować XXIII 2
 łebek XXVII 23
 machłojki XXX 125
 małżonka XXVI 79
 mاریasz XXVI 121
 martenowski XXVI 186
 martinowski XXVI 186
 masarz XXIX 176
 maszerdon XXVI 144
 maś XXIX 145
 mat XXVI 80, 122
 materiał XXVI 85
 matos XXX 186
 mauza XXVI 19
 mecenas XXVI 14
 met(a) XXVI 80
 miderak XXIV 89
 mierzynny XXV 31
 mieszkanie XXIX 72, 75
 (w) międzyczasie XXVII 157, XXIX 189
 międzywojnie XXVI 88, XXIX 118
 mikado XXVII 165
 miłość XXVI 36
 miłośnica XXII 29
 mirtynek XXII 113
 mizynek XXV 31
 mniejsza o to || z tym XXI 13
 młodzieżowy XXVI 58
 mnich XXVI 36

- mocarny XXIX 113
 modry XXX 13, 16, 18
 motowazek XXVIII 16
 motuzek XXVIII 16
 murzynka XXVI 79
 Murzyństwo XXV 119
 musztrować XXII 112
 muzulman XXX 84
 na XXI 65, 106
 na całego XXVIII 148
 na stadium XXIX 46
 na trupa XXII 30, 92
 na trupka XXII 92
 nabór XXI 96
 naczelny XXIX 180
 nadbrzeżny XXX 46, 81
 nahałny XXII 62
 nakładca XXX 33
 należy do jednych z naj...
 XXVII 158
 należność XXIX 138, 233
 należytość XXIX 138, 233
 nasilenie XXIX 177
 nastawienie XXIX 180
 nauka XXIX 49
 naukowiec XXIX 180
 nazwisko XXV 62
 newralgia XXI 78
 nękać XXVI 169
 nie racz gardzić XXVII
 61
 niebieski XXX 11, 15
 nieklasyfikowany XXIX 44
 Niemcy XXII 119
 niepierwszy XXIX 44
 nieskromność XXVI 6
 nieskromny XXVI 6
 nikezemny XXVI 53
 nim XXVIII 182
 normować XXI 126
 nukać XXVI 169
 nurtować XXIX 72
 nylony XXIX 117
 -ń XXIX 239
 o ile XXVII 183
 obaczyć XXVI 166
 obejrzeć XXIX 141
 obfity XXIII 60
 obierza XXIX 230
 obierzw XXIX 230
 objaśniać XXIX 72
 Obodrzyce XXVIII 56
 Obodrzycey XXI 41
 (w) oboim (żywiolo) XXVI
 88, 122, 152, XXVII 25,
 80
 Obotryci XXI 41
 obraźliwy XXIII 126
 obrażający XXIII 126
 obywatel XXVI 33, XXIX
 119
 (na) oczach XXIX 143
 ocznik XXVI 123
 oczywisto XXVIII 130, 181
 odchłina XXIV 41
 odchłisko XXIV 40
 odchlisty XXIV 41
 ochłanać XXIV 40
 ochłonać XXIV 40, 43, 45,
 XXV 31
 oddział XXI 127
 odkryć przyłbicę XXI 59
 odnosić się XXI 59
 odnośnie XXVI 62
 odryna XXVIII 24
 odrzwia XXII 183
 oglądać XXIX 141
 ojeiec XXVI 125
 ojezyzna XXIII 56
 okopy XXV 120
 Olandraki XXII 82, 84
 Olandry XXII 84
 Olendry XXII 84
 olimpijka XXIX 118
 oń XXIX 239
 oparzysty XXIX 154
 opaskowicz XXVII 100
 oplonać XXIV 45, XXV
 31
 opodał XXII 29
 Orawiacy XXVI 104
 ordynek XXII 113
 organ XXVIII 187
 oryl XXIII 59, XXIV 131
 oselka XXVIII 122
 ostreżyny XXVII 184
 ostrów XXII 69
 oszczypek XXVIII 122
 oszukać XXII 95
 oświadamiać XXVII 60
 otchłań XXIV 40
 owocny XXIX 73
 pachnąć XXVI 61
 pacholę XXIV 43
 pacholik XXIV 43
 pacholek XXIV 43
 pajac XXVII 149
 pałkierz XXVII 24
 pan XXVI 33, 79
 panaceum XXVI 125
 pani XXVI 36, 79
 panna XXVI 36
 pantarka XXVII 104
 państwo XXII 121, 183
 parodia XXVI 186
 parskonosy XXIII 110
 pasierbica XXI 58
 patron XXVI 16
 pawęż XXVIII 15
 peleryna (gra) XXVIII 17,
 176
 perka XXIII 106
 perkaty XXIII 105
 perkonosy XXIII 105
 perlic(zk)a XXVII 105
 perlony XXIX 117
 pernonosy XXIII 105
 personal XXI 126
 personel XXI 126
 pestka XXVIII 80
 pielenie XXI 95
 piernat XXVII 110
 pierzeja XXVI 91
 pierznik XXVII 110
 pierzyna XXVII 110
 pięćdziesiąte lata XXVI
 158
 pijalny XXIX 126.
 pikling XXI 127, 150
 pion XXVI 80
 playable XXIX 77, 126
 plastik XXVII 98
 plecak XXI 58
 pluskwa XXVIII 52
 płośniwy XXIX 154
 po większej części XXI 59
 pobruczę XXVIII 35, 37,
 81
 pobruszę XXVIII 35, 37,
 81

- pocałunek XXII 113
 pochwała XXVIII 130, 181
 poczwara XXVII 13
 poczwaryć XXVII 16
 Pod Baranami XXI 156
 podarunek XXII 113
 pogadanka XXX 140
 pogroźka XXV 105
 poić XXII 95
 pokot XXVIII 56
 Polactwo XXIII 140, XXVIII 123
 policzek XXVII 74, 172, XXVIII 118, XXIX 184, 229
 Polonia XXVIII 124
 polskie XXI 177, XXIV 131
 (na) polu XXX 210
 pomajowy XXVI 88
 pomnik XXV 99
 Pomry XXII 118
 pop XXVI 30, 78
 porażka XXV 105
 poręba XXIII 5
 poselstwo XXIX 236
 posiedzenie XXV 102
 posłanka XXIII 37
 pospiech XXVIII 61
 poszywa XXII 66, 151
 potas XXIV 49
 potaż XXVI 121
 potrzódka XXVI 144
 poważka XXVIII 15
 poważ XXVIII 15
 pożyć XXII 66
 pożyczyc się XXVIII 62, 96
 póki XXVIII 182
 półanek XXVIII 117
 półlankowy XXVIII 117
 prawidło XXIX 143
 prawo nadbrzeżne XXX 45, 81
 problem(at) XXVIII 160
 propagandysta XXVI 93
 propagandzista XXVI 93
 proporcjonalny XXVIII 94
 prosię?! XXVI 60
 prócz XXI 155
 Prusactwo XXIX 178
 pryne XXIII 112
 pryncesa XXIII 112
 pryncesina XXIII 114
 prynczna XXIII 112
 pryskować XXIX 149, XXX 6
 przechwała XXVIII 129, 182, XXIX 81
 przeciw XXI 19
 przeciwprostokątna XXVI 62
 przedstawienie XXV 99
 przedwrześniowy XXVI 88, XXIX 118
 przekonywujący XXVI 157
 przepiękny XXV 78
 przesłanka XXV 99
 przesławny XXV 78
 przeszkodzony XXIX 47
 przez XXVI 134
 przezwisko XXV 62
 przydawać XXVII 59, 91
 przyjaciółka XXVI 144
 przyjemnik XXIV 48
 przyjmować (udział) XXI 59
 przyźba XXVI 144
 pułtynek XXII 113
 puścizna XXIX 138, 233, XXX 48, 94
 raczej XXVIII 116
 raz XXVI 109
 rąbanka XXIX 118
 reasumować XXVI 158
 reasumpcja XXVI 159
 redykałka XXVIII 122
 regent XXIX 192
 registr XIX 192
 rejent XXIX 192
 rejestr XXIX 192
 rekem XXVIII 150
 resumować XXVI 158
 roch XXVI 30, 78, 122
 rodzeństwo XXIII 56, XXIV 89, XXV 28
 romans XXIX 36
 rosza XXVI 78, 80
 roszować XXVI 78
 rozkopanie XXII 66
 rozmienić XXIX 138
 rozpakować XXIX 138
 rozpracować XXVII 187, XXVIII 58
 równocześnie XXIX 140
 rtęć XXIV 82
 Ruski XXII 118
 ruski miesiąc XXIX 143
 Rusniacy XXVI 100
 ryksza XXVII 24
 rynek XXII 113
 sadz XXIII 36
 saki XXVI 80
 sałata XXVII 23
 samowtór XXVII 124
 siabr XXVIII 50
 siajlapa XXV 113
 siajnoga XXV 113
 sidolówka XXVII 98
 siennica XXVII 111
 siennik XXVII 108
 się XXVIII 62, 96
 siny XXX 14, 17
 sitwa XXVIII 79
 siwy XXX 12, 19
 skalarny XXX 46
 skalarowy XXX 46
 skarogniady XXIX 153
 sklep XXIX 72
 skłonić się XXVIII 132
 skór-guma XXVII 28
 skórnik XXVI 92, 123
 skrom XXVI 10
 skromliwy XXVI 6
 skromnie XXVI 6
 skromność XXVI 6
 skromny XXVI 5, 71
 skrowity XXVI 9
 skrowny XXVI 8, 71
 Sławianie XXVI 97
 słojezowaty XXIX 154
 słoń XXVI 79, 80
 słowacki XXVI 97
 Słowak XXI 111, XXVI 97
 słoweński XXVI 97
 słowiacki XXVI 153
 Słowiak XXVI 153

- Słowianie XXVI 97, XXVIII 140
 Słowińcy XXX 44
 Słowiok XXVI 97
 słuchać się XXIX 139
 smrek XXVII 175
 smutnie XXVIII 91
 smutno XXVIII 91
 sneżka XXIII 36
 sojka XXVIII 53
 sól XXIV 49
 spietrać się XXVII 99
 spłynąć XXVII 98
 Społem XXVII 159
 spóldzielezy XXVII 127
 spóźnić XXIX 47
 sprawdzian XXV 99
 sprawunek XXII 113
 sprzączka XXI 56
 spuścizna XXIX 138, 233, XXX 48, 94
 starodawny XXIII 52
 starosta XXI 174, XXVIII 69
 strachały XXIX 154
 strakaty XXIX 154
 strącać XXIV 48
 stronica XXII 158
 strychulec XXII 114
 stwierdzać XXVII 125
 suka XXVII 109
 surma XXVI 114, XXVII 168, XXVIII 85
 surmarz XXVII 172
 surmnik XXVI 114
 surna XXVII 169
 swój XXII 125
 swędzić XXVIII 90
 sworzeń XXVI 108
 sylaba XXV 93, XXVI 23, 56
 szabaśnik XXVII 184
 szabier XXV 102, XXVII 21, 100, XXVIII 50, XXIX 119
 szabrować XXVII 21
 szachy XXVI 78
 szacunek XXII 113
 szadź XXIII 36
 szafa XXVII 100
- szafa gra XXVII 117, 176
 szamerluk XXII 131
 szamerować XXII 131
 szamerunek XXII 131
 szarańcza XXVII 52
 szarwark XXVII 62
 szereg XXI 57, XXVI 95, XXVII 25, XXIX 191
 szerzawa XXV 84
 szkudny XXI 7, 54, 55
 szmatka XXIX 238
 szmir XXVII 118
 szpak XXIX 153
 szpikować XXII 148
 szpikulec XXII 114, 148
 szpinka XXIII 57, 180
 sztab XXII 133
 s(z)trucla XXIX 139
 sztyber XXX 40
 szubrawiec XXIX 237
 szukać XXII 95
 Szwaby XXII 118
 szwarc XXX 136, 137
 szwarcowy XXX 136
 szwaszel XXX 137
 szykować XXIX 140, 233, XXX 48
 ściągaczka XXIX 138, 233, XXX 48
 ściągawka XXIX 138, 233, XXX 48, 94
 ślag XXIII 5
 śmatławy XXV 113
 śmieć XXVII 184
 śnieżka XXIII 36
 śwarny XXIX 40
 światły XXIX 73, XXX 15
 światopogląd XXX 93
 świerzepa XXVII 174
 świerzepi XXII 70, XXVI 83
 świerzepica XXII 70
 świerzop XXVI 82, 153
 świerzopa XXVII 174
 tadyńki XXII 113
 tajfun XXVII 165
 talon XXIX 119
 tarantowaty XXIX 153
 tatynek XXII 149
- technionka XXV 93, XXVI 23, 56
 teta XXVIII 187
 tlen XXIV 83
 Tlochy XXII 119
 topić XXII 95
 trab XXVI 79
 trabant XXVI 79
 tradunek XXII 148
 tradynek XXII 148
 trajluś XXVII 23
 trup por. na trupa
 trykotarski XXVI 121
 trykotaż XXVI 121
 trzechletni XXVIII 91
 trznadel XXVIII 53
 trzykrólski XXVIII 132
 trzyletni XXVIII 91
 tulkać XXI 96
 turzycki XXIX 154
 twarde XXIX 119
 Twoja Miłość XXVI 36
 tworzywo XXVI 85
 ubikacja XXIX 75
 uczennica XXVII 186
 udobrzyć XXI 7, 54
 udziór XXI 149
 umiejętność XXIX 49, 126
 uprać XXIX 138
 usznik XXVI 123
 uświadamiać XXVII 60
 uzior XXI 96, 149
 w XXI 65, 106
 w(e) XXI 62, 196, XXX 193
 walać się XXI 59, XXIX 237
 Wasza Miłość XXVI 36
 waszmość XXVI 37
 wataha XXVIII 53
 wagroda XXIX 93
 wątpić w co XXI 59
 waza XXVII 103
 wążarstwo XXVIII 15
 Wenetowie XXVI 26
 wezyr XXVI 80
 weźnica XXVII 101
 Węgrole XXVI 97
 Węgrzy XXVI 99
 węża XXVII 103

- węzeł XXVIII 15
 węźnia XXIX 230
 węźnica XXVII 101, XXVIII 14
 wiać XXV 96
 wiatr XXV 96
 wiążeć XXVIII 17
 wicieżny XXX 51
 wiech XXVI 30
 wierzchenek XXII 148
 wierzchynek XXII 113, 148
 więzgnąć XXVIII 18
 więzienie XXVIII 19
 więznąć XXVIII 18
 więźniarka XXIII 37, XXVIII 28
 więźnica XXVIII 28
 wiotchy XXIII 36
 witez XXX 50
 witeż XXVII 152, XXX 50, 138
 wlogawiec XXV 113
 wlogawy XXV 113
 włóka XXII 67
 wniosek XXIX 73
 wodór XXIV 50
 wojsko XXVIII 29
 wolfram XXIV 82
 worek XXI 58
 woźniński XXVIII 131
 wrzeciędzie XXII 183
 wyspa XXII 151
 wszechnica XXV 99
 wszegdy-m-ci XXX 9
 wybyć XXVII 59, 90
 wychodek XXIX 75
 wyciąg XXIV 48
 wyczyn XXIX 180
 (za) wyjątkiem XXVII 126
 wykładowca XXIX 216, XXX 48
 wyobraźnia XXV 99
 wypakować XXIX 138
 wyprać XXIX 138
 wyprzedaż XXIX 138, 233, XXX 48, 94
 wyschulicha XXIII 58, XXV 29
 wyskać XXV 30
 wysprzedaż XXIX 138, 177, XXX 48, 94
 wywielga XXIII 36
 wyzgielicha XXV 29
 wyzgulicha XXVII 25
 wzgłobić XXII 143
 ypsylon XXIX 141
 z(e) XXVII 183, XXX 193
 zaćność XXIV 67
 zacząć XXIV 65
 zacząć XXIV 68
 zagłoba XXII 177
 zagranica XXIX 138, 233
 zaiwaniać XXVII 99
 zająć XXVI 61
 zakopiański XXV 25
 zalotny XXIX 73
 zapalić XXIX 140
 zasię XXIX 139
 (z) zasiłkiem XXVIII 96
 zasobnik XXVII 99
 zasuwac XXVII 99
 zaświecić XXIX 140
 zauważalny XXIX 187
 zazdraszczac XXVII 95
 zero XXVII 179, XXVIII 84
 zerować się XXVIII 94
 zgłoba XXII 143, 177
 zgłobić XXII 143
 zgłobiwy XXII 143
 zgłobliwy XXII 143
 zgłoska XXV 93, XXVI 23, 56
 ziemniaki XXIX 140
 zmienić XXIX 138
 zmieszać XXIX 150
 znakomity XXII 96
 zofia XXIII 36
 żółwica XXIII 36
 zrzućkowy XXVII 97
 zwiedzacz XXIX 46
 zwnieć XXVII 137
 zwnieć XXVII 137
 zwrzeń XXVI 108
 źdźbło XXI 96
 żrenica XXIX 27
 żachnąć się XXX 43
 żagary XXIX 193
 żartować XXII 133
 żeglować XXII 112
 żółwica XXIII 36
 żona XXVI 79
 życzyć XXIX 139
 żyć XXVI 53
 żyrafa XXVI 21
 żyrzec XXVIII 68, 126
 żyty XXVII 59, 90
 b) nazwy geograficzne
 Amalfi XXIV 30
 Bełdno XXIII 14
 Białogard XXVI 119
 Białawieża XXII 110
 Białowieżycy XXI 34
 Białowieżyno XXI 38, XXII 110
 Białozewin XXI 38, XXII 110
 Birma XXVIII 51
 Bledzew(o) XXIII 44
 Borów XXII 104
 Braha XXVIII 53
 Braniewo XXVI 119
 Brudzew(o) XXIII 44
 Brudzice XXIII 44
 Brudzyno XXIII 44
 Brudzyń XXIII 44
 Brukalice XXVIII 81
 Brukalicy XXVIII 33
 Brzezina XXII 104, 111
 Brzozowa XXII 104, 105
 Brzozów XXII 105
 Buczyna XXII 111
 Budzów XXIII 40
 Budzyno XXIII 40
 Burma XXVIII 51
 Bytomsko XXIII 13
 Chicago XXVII 65, 127
 Chobie XXIII 4
 Chojnasty XXVII 46
 Chorzew(o) XXIII 44
 Chorzów-Batory XXVIII 31
 Chorzów XXIII 44
 Chorzyna XXIII 44
 Chrusty XXII 118
 Chruszczów XXV 120
 Chudzewo XXIII 44

- Chudzice XXIII 44
 Chudzyno XXIII 44
 Chwaszczewo XXIII 44
 Chwaszczyn XXIII 44
 Chyrzówki XXIX 60
 Cieszęcin XXII 104
 Czajka XXVIII 127
 Czerмна XXV 36
 Częstochowa XXII 104
 Czyrów XXIX 53
 Darkiejmy XXVI 119
 Darłowo XXVI 119
 Dębina XXII 111
 Dobieżyn XXII 109
 Dobrodzień XXV 34
 Dolązek XXII 107
 Domaradz XXII 111
 Dowiężyno XXII 109
 Dusznio XXIV 4
 Dzierżonów XXVI 119
 Fabianów XXIII 20
 Faszcz XXIII 44
 Faszczycze XXIII 44
 Ferlat XXV 35
 Fletnowo XXIII 22
 Gielniów XXVII 60
 Giżycko XXVI 119, 180
 Głogów XXII 104, 105
 Głubczyce XXVI 120, 180
 Gniew XXIX 47
 Golowicy XXI 39
 Goszczewice XXIII 43
 Goszczewo XXIII 43
 Goszczowa XXIII 43
 Goszczycze XXIII 43
 Goszczyn(o) XXIII 43
 Gotortów XXV 35
 Góry Olbrzymów XXVI 180
 Grabina XXII 111
 Gromadzice XXIII 44
 Gromadzyn(o) XXIII 44
 Gród Zambora XXII 83
 Gryfice XXVI 119
 Gryfino XXVI 119
 Helsinki XXIV 29
 Inowrocław XXV 33
 Istebna XXV 34
 Istebne XXV 34
 Janiszewo XXII 104
 Jarocice XXI 33
 Jarosław XXII 111
 Jaworów XXII 105, 106
 Jodłowa XXII 105, 106
 Kacze Góry XXVIII 127
 Kalnifost XXVI 81, 82
 Kanafost XXVI 81, 82
 Karkonosze XXVI 180
 Karpacz XXVI 120
 Kędzierzyn XXII 104
 Kętrzyn XXVI 119
 Kielez XXV 35
 Kierkówka XXIII 14
 Kierlikówka XXIII 14
 Kijewice XXVIII 127
 Klonowa XXII 104, 105, 106
 Kłodzko XXVI 120
 Kobyle XXII 111
 Kocie Góry XXVIII 127
 Kociewie XXII 52, 80
 Konodrza XXIV 4
 Kopalina XXIII 5
 Kopanina XXIII 6
 Kozodrza XXIV 4
 Królewice XXI 34
 Książ XXIII 33
 Księża XXIII 33
 Kudowa XXVI 120
 Krowodrza XXIV 4
 Książnice XXV 36
 Kwapinka XXIX 58
 Kwidzyn XXVI 119
 Łębork XXVI 119
 Łgota XXIV 3
 Lidzbark XXVI 119
 Lipia Góra XXI 158
 Lipków XXII 104
 Lipnica Murowana XXIX 56
 Lipowa XXII 104, 105
 Lubsza XXV 35
 Łabczyca XXIX 56
 Łaz XXIII 2
 Łaze XXIII 3
 Łaziska XXIII 2
 Łebno XXVI 119
 Łuczany XXVI 180
 Maciowakrz(e) XXV 35
 Majkowiec XXIX 55
 Mała Panew XXIV 121, XXV 30
 Małogoszcz XXII 111
 Małopiana XXIV 121, XXV 30
 Mantua XXVIII 30
 Mazury XXVIII 85
 Międzygorzyce XXI 35
 Międzybórz XXV 35
 Moczychwost XXVI 81
 Mogielnica XXIX 61
 Mrągowo XXVI 119
 Myślina XXIII 4
 Nabrowo XXII 108
 Nagnajów XXII 107
 Nagnojowice XXI 38
 Nagnojów XXII 107
 Nagorzyce XXI 35
 Namysłów XXII 104
 Nawodzice XXI 38
 Nidzica XXVI 119
 Niedary XXIX 52
 Niemodlin XXVI 119
 Nikaragua XXVIII 30
 Nisa p. Nysa
 Niwa XXIII 6
 Niwki XXIII 6
 Nowina XXII 111
 Nowiny XXIII 6
 Nowogard XXVI 119
 Nysa XXV 7, 41, 45, 114, XXVI 48, 120, 179, XXVIII 57
 Ochodza XXIV 3
 Ocinek XXI 29
 Odolin(o) XXII 109
 Odrzykoń XXIV 4
 Odrzywół XXIV 4
 Oledzka XXIII 162
 Olsztyn XXVI 119
 Olszyna XXII 111
 Olza XXIII 162, 164
 Orneta XXVI 119
 Ose XXV 35
 Ostróda XXVI 119
 Ostrów XXII 104
 Ośno XXVI 119
 Pabianowo XXIII 20
 Pajskierola XXIII 15
 Pasieki XXIII 6

Piątek XXIV 3	Przeborowice XXI 40,	Starosiedlice XXI 39
Pieczychwosty XXVI 81,	XXII 108	Sudół XXVI 119
82	Przeborowo XXII 108	Sulęcín XXVI 119
Pisa XXVI 119	Przebodżino XXII 109	Susz XXVI 119
Pisz XXVI 119	Przedbodowo XXII 108	Swoboda XXIV 4
Plątnowo XXIII 22	Przedbojowice XXIII 21	Sycowo XXIII 44
Pobiedna XXIV 4	Przedwojowice XXIII 21	Syców XXIII 44
Pobiednik XXIV 4	Przedworzyce XXI 38	Sycyn(o) XXIII 44
Pobiedziska XXIV 4	Przerębów XXII 107	Szadokrzyce XXI 39
Poborowice XXI 40, XXII	Przespolew XXII 107	Szczawienko XXVII 146
108	Przewędowo XXIII 22	Szczawnó XXVI 180,
Podborowice XXI 40,	Przespolewo XXII 107,	XXVII 46.
XXII 108	109	Szczecin XXV 34, XXVI
Poddębice XXI 38	Przyborowo XXII 108	119, XXVIII 56, XXX
Poddębów XXII 107	Przybrodowice XXI 39	185
Podgórzyno XXII 109	Przybrodżin XXII 110	Szczyrzyc XXIX 59
Podgrabów XXII 107	Przyłędowo XXIII 22	Szerzawy XXV 83
Podjarków XXII 106	Przyłęków XXII 107	Sztum XXVI 119
Podklonowo XXII 107	Przyrębów XXII 107	Środa XXIV 3, XXVI 119
Podlesiany XXI 38	Raciborz XXII 111	Świdnica XXVI 180
Podlesice XXI 38	Radom XXII 111	Świdówka XXIX 52
Podleszany XXI 38	Radzewo XXIII 41	Świeradów XXVII 147
Podłężyce XXI 38	Radzyn XXIII 41	Świętochowice XXV 34
Podłużyce XXI 38	Radzynek XXIII 41	Świątamarza XXIV 4
Podolin(o) XXII 109	Radzyny XXIII 41	Świątomarz(a) XXIV 4
Podolszanie XXI 38	Radzyń XXIII 41	Świątopiętrze XXIV 4
Podolszany XXI 38	Rajbrot XXIX 56	Targoszyna XXII 104
Podolszyce XXI 38	Rogaczew XXII 104	Targowiska XXIV 4
Podpolice XXI 39	Rokicina XXII 104, 111	Targowisko XXIV 4
Podsosnów XXII 106, 109	Rozbork XXV 35	Targownica XXIV 4
Podworzyno XXII 110	Rychbach XXVI 119	Tarnów XXII 104, 105
Pogorzyce XXI 35	Rzepin XXVI 119	Trembowla XXII 134, 182
Pogrzybów XXII 106	Saloniki XXIV 30	Turek XXIX 47
Pogrzybów XXII 106	San XXI 172	Turkowice XXI 34
Polanica XXVI 120	Santok XXVI 120	Turza XXII 111
Połom(ia) XXIII 13	Sątok XXV 39	Turze XXII 111
Pomorze XXVIII 86	Sędziejewice XXI 33	Ujazd XXIV 3
Pomrożyce XXI 38	Siena XXI 158	Uście XXIX 54
Pomrietne XXIV 4	Sierpe XXVI 185	Wąbrzych XXVI 119
Potulino XXII 104	Slawaczyna XXVI 99	Warta XXVI 31
Powodowo XXII 106	Śloboda XXIV 4	Wawel XXIII 178, XXIV
Powodów XXII 106	Słowacja XXVI 103	23, 89, XXV 31
Powsino XXII 109	Skórzewo XXIII 44	Węgrzewo XXVI 119
Prabuty XXVI 119	Sobieszów XXVII 46	Wielewice XXV 83
Praski Staw XXVI 116	Sobota XXIV 3	Wielowicz XXV 85
Prądzew(o) XXIII 44	Solice XXVI 180, XXVII	Wieniec XXVII 147
Prokocim XXIX 59	46, 146, 176	Wilcza XXII 111
Prudnik XXVI 120, 180	Solikowo XXVII 146	Wilcze XXII 111
Pruski Staw XXVI 116	Stargard XXV 40, XXVI	Włocławek XXV 33
Prusy XXVIII 86	119	Włostowo XXII 104

Wodzisław XXV 33
 Wola XXIV 3
 Wronowo XXII 105
 Wschowa XXX 5
 Wsze(ch)święte XXIV 4
 Wtorek XXIV 3
 Wyrwichwost XXVI 82
 Zabłocice XXI 38
 Zabłotów XXII 107
 Zaborowice XXI 40, XXII 108
 Zaborów XXII 108
 Zabrze XXIX 220
 Zagajewice XXI 39
 Zagajewo XXII 107
 Zagajów XXII 107
 Zagorzycy XXI 34
 Zagórowa XXII 10
 Zagórów XXII 106
 Zagórzyn(o) XXII 110
 Zakopane XXV 25
 Zakrzew(ice) XXII 107
 Zakrzów XXII 104, 107
 Zakulin(o) XXII 110
 Zalasowa XXII 106, 109
 Zalasowo XXII 106
 Zalasów XXII 106
 Zalesiany XXI 38
 Zalesice XXI 38
 Zaleszany XXI 38
 Zambora Gród XXII 83
 Zamostowo XXII 106
 Zamostów XXII 106
 Zaolszyn XXII 110
 Zaolziański Śląsk XXIII 160
 Zapniów XXII 107
 Zapolice XXI 38
 Zapolin XXII 110
 Zarogów XXII 106
 Zarzeczyno XXII 110
 Zastawice XXI 39
 Zastów XXII 107
 Zaszczytowo XXII 106
 Zaszczytów XXII 106
 Zatoplice XXI 39
 Zawadów XXII 107
 Zawalów XXII 7

Zawichost XXVI 80, XXVIII 188
 Zawieprzycy XXI 39
 Zawodów XXII 107
 Zawoja XXV 34
 Ząbkowice XXVI 119
 Złotopolice XXI 39
 Zwnigród XXVII 137
 Zmigród XXVII 135

e) nazwy osobowe

Aldona XXX 117
 Alek XXVII 31, 61, 84, 150
 Baczmaha XXVIII 53
 Biruta XXX 118
 Bolej XXIII 45
 Bożena XXIX 93
 Brukała XXVIII 33
 Budz(a) XXIII 39
 Budziwój XXIII 40
 Chudzi(a) XXIII 43
 Czesław XXIX 93
 Danuta XXX 118
 Dąbrówka XXIV 86, XXVIII 57
 Domaj XXIII 45
 Faber XXIII 21
 Fabian XXIII 21
 Goszcz XXIII 43
 Grażyna XXX 119
 Gromadza XXIII 44
 Irzyk XXVIII 53
 Jasiński XXIX 226
 Jasiński XXIX 226
 Jemielity XXVIII 30
 Kawa XXVIII 53
 Kiejstut XXX 116
 Krzysztopor XXIII 21
 Laura XXI 75
 Laurenty XXI 77
 Lorentowicz XXI 77
 Ławra XXI 75
 Łopuszański XXIX 227
 Łopuszyński XXIX 227
 Maria XXIII 21, XXVIII

Marza XXIII 21
 Masław XXVI 181
 Mieszko XXVIII 57, XXIX 183
 Mojek XXIX 55
 Murdzieński XXIX 226
 Norwid XXVI 180
 Nowocień XXVI 150
 Olek XXVII 84
 Olgierd XXX 116
 Ostrogski XXIX 226
 Ożep XXIII 21
 Pabian XXIII 21
 Pabir XXIII 21, XXIX 184
 Pochopień XXVI 150
 Przybycień XXVI 150
 Pułaski XXIX 226, XXX 93
 Puławski XXIX 226, XXX 93
 Radz XXIII 41
 Radzek XXIII 41
 Radzewie XXIII 41
 Radzk XXIII 41
 Redzk XXIII 41
 Rapał XXIII 21
 Sambor XXII 83
 Sapieha XXVIII 24, 53, 133, XXIX 80
 Sternal XXVIII 53
 Stępień XXVI 150
 Sycek XXIII 44
 Święca XXIII 43
 Toliboski XXIX 225
 Trzynałowski XXVIII 53
 Wawrzyniec XXI 77
 Wierzynek XXII 113
 Wiesław XXIX 93
 Więclaw XXIX 94
 Witoj XXIII 45
 Witold XXX 114
 Zawichost XXVI 174
 Zbigniew XXVI 61
 Zbygniew XXVI 61
 Złotoryzki XXVIII 149

